

JEG KJEMPER
MOT ALL
DISKRIMINERING.
GJØR DU?

#sammenomennytid

Rapport for arbeidet
i landsmøteperioden 2017 – 2019

SAMMEN OM EN NY TID

Norges
Handikapforbund

JEG ER VILLIG
TIL Å ENDRE
HVORDAN
JEG TENKER.
ER DU?

#sammenomennytid

Innhold

Innledning.....	03
Forord.....	04
Sammendrag.....	05

DEL 1: Likestillingskamp og rettighetsarbeid... 06

Feiring av mangfold og opprør mot diskriminering.....	08
Omfattende arbeid for det universelt utformede samfunnet.....	16
Kampen for en tilgjengelig og inkluderende skole.....	22
Det store endringsprosjektet for å gjøre BPA til et likestillingsverktøy.....	24
Viktige oppfølgingsoppgaver på hjelpemiddelområdet.....	30
Harde angrep mot transporttilbudet.....	34
Diskrimineringen i arbeidslivet fortsetter.....	38
Kampen for bedre levekår.....	40
Mangfoldig innsats innen rehabilitering.....	42
Handikapnytt – viktig nyhetskanal og kritisk røst.....	44

DEL 2: Å bygge et sterkt fellesskap..... 46

Vi fornyer oss og sørger for god forankring av arbeidet vårt.....	48
Vi støtter og styrker hverandre, og vi står sammen.....	52
Ung satsing.....	60

DEL 3: Internasjonalt arbeid..... 86

Viktige gjennomslag for inkluderende utvikling internasjonalt.....	69
Et stort skritt nærmere inkluderende utdanning i Zambia.....	70

Innledning

Denne rapporten forteller om Norges Handikapforbunds arbeid i landsmøteperioden 2017 til 2019 – et viktig arbeid for det samfunnet vi tror på, der funksjonshemmede har frihet til å leve livet fullt ut og kan delta på alle samfunnsområder. Rapporten tar utgangspunkt i styringsdokumentene vedtatt på landsmøtet i 2017 – samfunnsoppdraget, strategien og interessepolitisk program.

I denne rapporten forteller vi om de gjennomslagene vi har hatt i perioden, og om alt vi har lyktes med og kan være stolte av. De viktigste utfordringene, skuffelsene og nederlagene blir også nevnt. Hele organisasjonen bidrar i det viktige arbeidet vi gjør, og rapporten representerer stort mangfold og bred innsats i hele organisasjonen. Vi kunne skrevet om langt flere aktiviteter enn de som er nevnt. De mange og gode eksemplene som er med, viser kjernen i det vi gjør, samt de sakene vi har jobbet mest med i fellesskap og som har vært satsningsområder i perioden.

#SAMMENOMENNYTID!

Norges
Handikapforbund

FORBUNDSLEDERS FORORD

Da NHF var samlet til landsmøte i 2017 ble det gjort vedtak som la grunnlag for ny giv i organisasjonen. NHF skulle tydeligere løfte i flokk, ungdom skulle få større plass, og NHF skulle i sin aktivitet tenke ungt. Samtidig skulle organisasjonen være mer synlig og «være der folk er».

Rapporten fra denne landsmøteperioden, som du nå sitter med, synliggjør at sentralstyret har hatt fokuset som vi ble bedt om å ha, og at vi langt på veg har lyktes med å sette fokus på det som var bestillingen til oss.

Sentralstyret vil rekke en stor takk til alle i organisasjonen, både tillitsvalgte og ansatte som har bidratt til dette. For dette skjer ikke uten felles innsats og samordnet fokus.

Landsmøteperioden har også vært preget av endringer i organisasjonen. Mange dyktige medarbeidere sluttet, vi er dem stor takk skyldig. I tillegg avsluttet øverste administrative leder sitt arbeidsforhold. Stor takk til Arnstein Grendahl for innsatsen. Vi ønsker Sunniva Ørstavik velkommen som ny administrativ leder.

I løpet av landsmøteperioden har ungdomssatsingen blitt langt tydeligere. NHFU gjør en impo-

nerende innsats og er en tydelig stemme i samfunnet. Gledelig er det også at NHF Ung Voksen er i god framdrift.

I løpet av landsmøteperioden utviklet også staten sin kompensasjon for automatinntektene som vi hadde fått etter det såkalte automatforliket. Det medfører at organisasjonens inntektsgrunnlag er blitt langt mer usikker enn hva den var.

NHF er i en endringsprosess parallelt med betydelige endringer i samfunnet. Makt og myndighet flyttes fra sentrale myndigheter til lokale beslutninger. I tiden framover vil kommunestyre og kommunale administrative organ få større innflytelse på folks hverdag. Det er med bekymring vi registrerer at regjeringen stadig svekker statens ansvar for å sikre rettigheter, levekår og likestilling, og overlater dette til den enkelte kommune.

Organisasjonen NHF er vårt verktøy for å nå våre mål. Det er en kjensgjerning at aktiviteten i de tradisjonelle lokallagene er mindre enn hva det var for en del år tilbake. Mange av våre medlemmer gjør stor innsats i kommunale råd, andre i råd innenfor helsetjenesten og NAV. Samtidig viser tallene at an-

tall medlemmer i NHF er lavere enn på lenge. I tiden framover er det avgjørende for NHF å ha en åpen og god prosess som må handle om hvordan verktøyet vårt skal være og innrettes. Uten en åpen og fordomsfri debatt og prosess omkring dette, er jeg bekymret for utviklingen på sikt.

Også i denne perioden har NHF fått viktige politiske seire. De kommer ikke av seg selv, men gjennom god planlegging, dyktige medarbeidere og engasjerte tillitsvalgte. Forutsetningen for seire er at våre krav har faglig og erfaringsmessig grunnlag som formidles gjennom god og strategisk kommunikasjon med beslutningstakere over lang tid. Etterrettelighet har vært NHF's varemerke over lang tid. I alle de endringer som har skjedd og som vil komme til å skje i tiden framover, er det framfor alt viktig å ivareta troverdighet og etterrettelighet både blant tillitsvalgte og ansatte.

Igjen, stor takk for innsats og samarbeid, både til tillitsvalgte og ansatte. Lykke til i fortsettelsen!

På landsmøtet i 2017 vedtok vi nye politiske mål og en ny strategi. Vi satte oss klare mål om å mobilisere til felles innsats. Halvveis i strategiperioden, kan vi konkludere med at vi er en slagkraftig organisasjon som har tatt i bruk nye arbeidsformer som gir gjennomslag. Vi er pådrivere, veivisere og vaktbikkjer i politikken og i bidrar til viktig endringsarbeid i samfunnet.

Når vi oppsummerer arbeidet vårt de siste to årene, ser vi at: Vi har samlet funksjonsbegrepet til felles innsats og satt søkelyset på at funksjonshemmede må få innfridd sine menneskerettigheter, noe som ble spesielt tydelig under og etter FN-høringen av norske myndigheter i Genève. Vi har stått opp mot diskriminering og hat. Vi har inntatt førersetet for å sikre en BPA-praksis som sikrer frihet, likestilling og livsutfoldelse. Vi har vært sterke pådrivere for universell utforming og for en tilgjengelig og inkluderende skole. Vi har seiret i kampen om en sterk statlig hjelpemiddelordning. Vi har protestert mot angrep på bilordningen og drosjetilbudet og jobbet iherdig for økt tilgjengelighet i kollektivtransporten. Vi har sagt klart ifra om at det trengs sterke virkemidler for å sikre funksjonshemmedes deltakelse i

arbeidslivet. Vi har dokumentert de store utgiftene mange funksjonshemmede har, og protestert mot inngrep i viktige ytelser. Vi har vært med som viktige frontkjempere i kampen om å sikre foreldres inntektsituasjon – og vunnet.

Vi har erfart at kampen mot diskriminering, og for mangfold og likestilling, engasjerer og forener. Vi er en del av en større bevegelse, og har kommet langt i å stå sammen med andre organisasjoner og miljøer i arbeidet med å skape et bedre samfunn. Vi har vært synlige og jobbet sammen mot felles mål, og vi evner å få felles fokus og innsats i viktige saker. Regionene har vist seg som kraftsentre for lokalt pådriverarbeid og for å knytte ressursene våre sammen. Vi ser resultatene av at vi har satset ungt, gjennom fornyelse av både arbeidsmetoder, saker og språk. Ungdomsorganisasjonen vår, NHFU, har vokst seg sterkere og at vi har fått nye nettverk av unge voksne. Vi har kommet godt i gang med prosjektjobbing, der vi mobiliserer, involverer og engasjerer flere til felles innsats. Vi har testet ut nye aksjons- og organisasjonsmodeller, og har sett at terskelfrihet og avbyråkratisering skaper aktivitet, fører til engasjement og gir gjennomslag.

Ikke minst tar vi vare på medlemmene våre. Vi har bygget sterke fellesskap, vi har tilbudt relevant kunnskap, gode møteplasser, opplæring og aktiviteter.

Landsmøteperioden 2017-2019 har lagt et godt grunnlag for framtiden. Vi har stått sammen om en ny tid, og skal fortsette å samle folk til felles innsats, innta førersetet og ruste opp til nye kamper. Vi gir oss ikke før alle har de samme mulighetene, før alle har frihet i egne liv og kan delta fullt ut i samfunnet. Vi ser spirene til et holdningsskifte, og vi ser tydelige tegn på at det er mange som deler våre visjoner og mål.

DET ER VÅR TID NÅ!

Norges
Handikapforbund

Kvinnekamp er likestillingskamp - også for funksjonshemmede kvinner. Birgitte Holmsen er leder av Ung Voksen-satsingen vår og er aktiv på mange andre arenaer også. Her fra 8. mars-toget i 2019.

DEL 1

**VI KJEMPER MOT
ALL DISKRIMINERING!
BLIR DU MED?**

LIKESTILLINGSKAMP OG RETTIGHETSARBEID

Det viktigste vi gjør, er å fronte arbeidet for et mangfoldig samfunn der alle er likestilte og kan delta. Sentralt i dette arbeidet er holdningsendring og kampen for at funksjonshemmedes rettigheter blir innfridd.

Arbeidet foregår på mange måter og over hele landet. Vi treffer politikere og myndigheter, nærings- og kulturliv. Vi er synlige ute blant folk, på små og store steder, på gater og torg, i Stortinget, kommunestyresaler og kommunale råd. Vi snakker i forsamlinger, stiller i debatter, deltar i høringer, skriver politiske innspill og avisinnlegg, aksjonerer og inviterer til temamøter og mye, mye mer. Med kunnskap, erfaring og gode råd, engasjement, harme, kraft og humor, går vi foran og viser vei til det samfunnet vi tror på. Og vi står ikke alene! Sammen med funksjonshemmedes egen bevegelse og med andre minoritets- og mangfoldsorganisasjoner, er vi en del av en felles kamp for mangfold og likestilling, og for menneskers rett til å være seg selv fullt og helt.

FEIRING AV MANGFOLD OG OPPRØR MOT DISKRIMINERING

Norge har et lovverk som forbyr diskriminering og har forpliktet seg til å følge menneskerettighetskonvensjonen for funksjonshemmede (CRPD). Staten har dermed en plikt til å sørge for at funksjonshemmede kan leve livet fullt ut og delta i samfunnet på lik linje med andre. Likevel opplever vi forskjellsbehandling og utestenging, overalt i samfunnet og hver eneste dag. Utilgjengelige skoler, boliger, transport, uteområder, fritids- og kulturliv, et arbeidsliv som ekskluderer, mangel på assistanse, mobbing og hatkriminalitet, er bare noen eksempler på diskrimineringen som foregår. Likestilling er fortsatt mer en visjon enn virkelighet.

Viktig høring av norske myndigheter i FN

I mars 2019 ble norske myndigheter for første gang hørt i FN om hvordan de håndterer menneskerettighetene for funksjonshemmede. Vi var til stede under høringen, sammen med flere andre funksjonshemmedes organisasjoner. Funksjonshemmedebevegelsen sto sammen om å synliggjøre diskrimineringen vi opplever, og vi ble hørt.

Myndighetene beskriver, i sin rapport til FN, både status på området og sin egen innsats som god. Myndighetene fikk imidlertid krass kritikk av FN. CRPD-komiteen reagerte blant annet på at en så sterk velferdsstat som Norge ikke evner å likestille funksjonshemmede med andre innbyggere. Myndighetene fikk også kritikk for at de først og fremst omtaler funksjonshemmede som mottakere av velferdsgoder – brukere, pasienter og tjenestemottakere – og ikke som fullverdige samfunnsborgere, og for ikke å ha inkorporert CRPD i norsk lov.

Vi var en av 125 organisasjoner som leverte en skyggerapport til CRPD-komiteen. Denne rapporten tegner et helt annet bilde av virkeligheten enn myndighetenes rapport, og det var tydelig at FN tok funksjonshemmedes organisasjoners virkelighetsbeskrivelse på alvor.

Etter høringen leverte FN-komiteen en rapport med sine bekymringer og anbefalinger, som fastslår at Norge har en lang vei å gå for å innfri funksjonshem-

Både Handikapnytt (til venstre) og Aftenposten ga oppmerksomhet til FN-høringen og Norges manglende innsats for likestilling av funksjonshemmede.

medes menneskerettigheter. For å lykkes må man fjerne diskriminerende barrierer og innarbeide et annet syn på funksjonshemmede enn vi møter per i dag. Rapporten fra FN blir en viktig brekkstang i det videre arbeidet for et likestilt samfunn.

Sortering skjer hver eneste dag, ikke bare før fødselen (Arne Lein i Handikapnytt). Vi prøvde, men fikk ikke universell utforming av skolene inn i regjeringsplattformen (fra Handikapnytt). Regjeringens strategi - Et samfunn for alle.

Nytt lovverk, ny likestillingsstrategi, ny regjeringsplattform og ny likestillingsminister

Likestillings - og diskrimineringsloven – en felles lov for alle diskrimineringsgrunnlag – ble vedtatt i juni 2017, etter mange protester og flere høringsrunder. Vi i funksjonshemmedes organisasjoner kunne glede oss over at mange av våre krav ble hørt, og på flere områder innebar loven en styrking av diskrimineringsvernet. Loven trådte i kraft 1. januar 2018, det samme året som vi kunne feire fem års jubileum for ratifisering av FN-konvensjonen om funksjonshemmedes menneskerettigheter (CRPD) i Norge. Like før jul i 2018 lanserte regjeringen sin strategi for likestilling av funksjonshemmede 2020-2030 – Et samfunn for alle. Og i mars 2019 ble Norge hørt i FN-komiteen som overvåker konvensjonen for funksjonshemmedes menneskerettigheter (CRPD).

Vi har jobbet hardt for å bidra til at regjeringens likestillingsstrategi skulle bli et godt verktøy for likestilling. Signalene vi fikk fra daværende likestillingsminister, tydet på at regjeringen var mer opptatt av å koordinere velferdstiltak og tjenestetilbud enn å sørge for samfunnsmessig likestilling. Både før arbeidet startet og mens det pågikk, ga vi, sammen med SAFO – samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Unge Funksjonshemmede innspill til strategien. Vi bidro med solid skriftlig materiale, vi ga tilbakemeldinger på regjeringens utkast og vi stilte i flere møter med ansvarlig departement. Skuffelsen var derfor stor da vi fikk se den ferdige strategien – som

ikke problematiserer den systematiske diskrimineringen som foregår og ikke viser nye grep for å sikre et reelt likestillingsløft. Våren 2019 jobber regjeringen videre med en handlingsplan for likestilling, basert på strategien. Vi deltar igjen i planarbeidet, men har moderate forventninger til planen.

Da KrF gikk inn i regjeringen ved årsskiftet 2018/2019, kom en ny regjeringserklæring, Granavolden-plattformen. For vår del inneholdt denne blandede signaler. Vi kunne glede oss over å ha fått et viktig gjennomslag, ved at BPA ble omtalt som et likestillingsverktøy. På den andre siden skuffet regjeringen med å snakke om likeverd mer enn likestilling og omtale barn med funksjonsnedsettelse som barn med spesielle behov. Vi har benyttet flere anledninger til å forklare for regjeringsmedlemmene at likeverd ikke er nok hvis man ikke sørger for samfunnsmessig likestilling, og at funksjonshemmedes behov er akkurat de samme som alle andres.

Med den utvidete regjeringen ble likestillingsområdet flyttet til kulturdepartementet og underlagt kultur- og likestillingsminister Trine Skei Grande. Hun har gitt klare signaler om at funksjonshemmedepolitikk er likestillingspolitikk. Vi håper dermed på en politisk dreining og samarbeider gjerne med likestillingsministeren om å utforme en god likestillingspolitikk.

Holdningsendring gjennom aksjoner og festivaler

3. desember-markeringene er et eksempel på en trend vi har sett tydelig de siste to årene; Vi har gått et skritt videre når det gjelder å fronte mangfold og bidra til holdningsendring ved å møte mennesker og være synlige ute blant folk. Funkisdagen i Stavanger og Bergen var først ute, og har vært en inspirasjonskilde for oss alle. Nå har vi også Funkfest i Oslo, flere ambassadører i skoleverket enn før og en hel rekke små og store aksjoner i gater og på torg. Gjennom appeller, politiske debatter, kulturinnslag, foredrag og seminarer, rullestolhinderløyper og konserter, lykkes vi på denne måten med å vise mangfold på en positiv måte og når ut til en langt større målgruppe enn ellers.

I forbindelse med FN-dagen 2018 sendte og delte vi ut et stort antall postkort, både til politikere og mange andre, for å vekke oppmerksomhet om innsatsen vår for funksjonshemmedes menneskerettigheter - og for å få flere med oss i kampen.

FN-DAGEN

3. desember

- fest og protest

Derfor ble 3. desember 2018 en merkedag i Fredrikstad

SUKSESSOPPSKRIFT!

- Vi laget et klart, felles budskap og engasjerende materiell
- Vi sendte ut et eget ressurshefte, med tips, råd og inspirasjon og stort rom for valgfrihet og lokale tilpasninger
- Terskelfri deltakelse – vi heiet på all slags aktivitet, både smått og stort
- Markeringen av dagen ble koordinert sentralt og gjennomført lokalt

Menneskerettigheter og likestilling har også stått på dagsorden i det store, landsdekkende prosjektet FN-dagen. Målet med prosjektet er å samle funksjonshemmede over hele landet til feiring av mangfold og protest mot diskriminering på den internasjonale FN-dagen for funksjonshemmede 3. desember.

Prosjektet startet i 2018, og har hatt en egen prosjektgruppe som har jobbet aktivt for felles markeringer. Det første året dreide arbeidet seg om å informere om hva FN-dagen er, hvorfor dagen er viktig for oss og få opp et engasjement i vår egen organisasjon. Vi samarbeidet også noe med andre organisasjoner, blant annet i NHFU og noen steder lokalt, og ved at Uloba var med på å promotere og sponse flere av aktivitetene.

I 2018 var det 10 år siden FN-konvensjonen for funksjonshemmede (CRPD) trådte i kraft og 5 år siden Norge skrev under på den, og vi valgte å gjøre 3. desember til en dag for feiring av CRPD. Prosjektgruppa laget gode ideer og tips til markeringene, så det skulle bli så enkelt som mulig – terskelfritt – å slutte seg til markeringene. Det ble trykket opp egne postkort som ble sendt ut i hele landet og laget engasjerende materiell til å dele i sosiale medier. Vi valgte en snøkrystall som symbol for dagen – og for det unike, mangfoldige og sterke – og denne snøkrystallen vil vi se igjen i årene som kommer.

Aktiviteten ble stor, og resultatene lot ikke vente på seg! Leserbreve kom på trykk i en rekke lokalaviser, det ble arrangert «bursdagsfeiring» for CRPD, fakkeltog, skolebesøk, medlemsmøter og mye annet for å markere dagen.

FN-dagen 2018 ble en god start på FN-dagen-prosjektet. Vi sto samlet om felles innsats, vi prøvde ut nye former for aksjonisme, vi var synlige og fikk sagt tydelig ifra om at menneskerettighetene må innfris for alle. I skrivende stund jobber vi med å planlegge 3. desember 2019, med flere, samkjørte og utadrettede markeringer, og mer samarbeid med andre organisasjoner.

Vi skal
STÅ
SAMMEN

Vi skal
VÆRE
SYNLIGE

Vi er en del av en mangfoldsbevegelse

Når diskriminerte grupper organiserer seg og står sammen, skaper vi endring. Betydningen av å stå sammen for felles sak, så vi blant annet under høringen i FN. I denne landsmøteperioden har vi både gått inn for å fremme samarbeid med andre funksjonshemmedes organisasjoner og med andre minoritetsmiljøer, for å gjøre det tydelig at vi er en del av en felles likestillingskamp og mangfoldsbevegelse. Vi deltar i Prideparaden og Stolthetsparaden og går i 1. mai og 8. mars-tog, for bare å nevne noe.

Vi skal
SI I FRA

Vi skal
ENDRE
HOLDNINGER

**JEG VIL IKKE VÆRE DIN INSPIRASJON
JEG VIL VÆRE DIN KOLLEGA**

85 000 FUNKSJONSHEMMEDE STENGES UTE FRA ARBEIDSLIVET

Om Pride-deltakelsen i Handikapnytt nr 04/18.

Faksimiler fra vartoslo.no og dagbladet.no

Kampen mot hat og trakassering

De to siste årene har vi måttet fortsette å kjempe mot de tendensene vi så i forrige landsmøteperiode – at funksjonshemmede, som andre minoriteter, i større grad enn før utsettes for hat og trakassering. Vi vet fra forskning at en av tre funksjonshemmede blir utsatt for dette. Vi ser det også rundt oss gjennom politisk retorikk, i kommentarfelter og ute blant folk. Vinteren 2019 ble det flere medieoppslag om at et funksjonshemmet barn ble hetset i skiløypa. Senere samme år ble Amir Hashani, vår egen ungdomsaktivist, spyttet på og fortalt at han ikke burde leve. Vi reagerer og sier tydelig ifra når slike hendelser skjer. Vi støtter opp om de som blir utsatt for hat og trakassering. Amir valgte å anmelde hendelsen og stå fram i media, og fikk sterk støtte fra NHFU og Handikapforbundet.

Handikapforbundet er også engasjert i Stopp Hatprat-kampanjen. Kampanjesekretariatet er lokalisert i NHF Oslos kontorlokaler, og vi samarbeider tett. Stopp Hatprat jobber for menneskerettigheter og mot hatprat på nett og retter søkelyset mot alle samfunnsgrupper som er utsatt for hatprat.

OMFATTENDE ARBEID FOR DET UNIVERSELT UTFORMEDE SAMFUNNET

Trapper, fortauskanter, terskler, smale dører og mangel på heiser, hindrer funksjonshemmede fra å være aktive deltakere i samfunnet. Først når all samfunnsplanlegging og design bygger på prinsippet om universell utforming nærmer vi oss målet om et samfunn der alle kan delta. Universell utforming er en av Handikapforbundets viktigste fanesaker, som det jobbes iherdig med på mange nivåer og over hele landet. Vi har et stort antall ressurspersoner som fronter universell utforming og jobber for at alle skal ha lik tilgang til å delta og bidra i samfunnet. Vi leverer politiske innspill, gir råd om løsninger, holder foredrag og kurs, er på befaringer og mye mer. Vi vinner fram med mye, men møter også motstand.

Framskritt og tilbakeslag

De siste årene har vi både sett at holdningene til universell utforming har blitt stadig mer positive, samtidig som sterke krefter jobber for å svekke kravene til tilgjengelighet i eksisterende regelverk. Undersøkelser viser at mange kommuner og aktører i byggenæringen har blitt mer positive til universell utforming og ser verdien av å legge dette prinsippet til grunn i plan- og byggeprosjekter. På den andre siden ser vi også eksempler på at forståelsen for universell utforming som prinsipp i all samfunnsplanlegging er på vikende front. Begrepet universell utforming blir altfor ofte brukt om tilretteleggingstiltak for funksjonshemmede. Denne dreiningen strider mot likestillingstanken og gir grunn til bekymring.

Vi fikk et stort tilbakeslag like etter forrige landsmøte, da regjeringen, stikk i strid med våre og andres kraftige advarsler, vedtok TEK 17, forskriften til plan- og bygningsloven. I TEK 17 var kravene til tilgjengelighet i boliger redusert og vi måtte innse at kampen om snusirkelen var tapt. Vi tapte denne saken, men ikke uten

kamp. Gjennom hardt arbeid over mange år, beviste vi at vi har både kampvilje og slagkraft og er rustet til å ta en omkamp om nødvendig.

Tilgjengelige bygg... - nytt hefte og julehilsen

Heftet Tilgjengelige bygg og uteområder er et av våre viktigste verktøy innen universell utforming. Heftet inneholder eksempler på og beskrivelser av hvordan planløsninger og utforming av bygg og uteområder kan gjøres universelt utformet. Etter TEK 17 var det behov for å oppdatere heftet, og høsten 2017 lanserte vi det i ny drakt og med oppdatert innhold. Selv om TEK 17 har et endret regelverk, rokker ikke vi ved våre krav.

Den nye versjonen av Tilgjengelige bygg og uteområder ble svært populært og etterspurt. Vi fikk vist at vi vet hva som fungerer og kan bidra med løsninger. Heftet ble blant annet sendt som julegave til alle landets kommuner, sammen med et hyggelig julekort. Vi fikk mange tilbakemeldinger som viste at heftet ble godt mottatt og ville bli tatt i bruk.

UNIVERSELL UTFORMING OG LIKESTILLING

TILGJENGELIGE BYGG OG UTEOMRÅDER

Norges
Handikapforbund

Heftet vårt «Tilgjengelige bygg og uteområder».

illustrasjon: colourbox.com

Endrede boliglånskriterier

– et angrep mot universell utforming

Senhøsten 2018 gikk regjeringen inn for å endre kriteriene for lån fra Husbanken. Forslaget dreide seg blant annet om å svekke kravene til universell utforming og livsløpsboligen. Livsløpsboligen ble lansert nettopp av Handikapforbundet, fordi vi ville skape forståelse for at tilgjengelighet i boliger gagnar oss alle og ikke er tiltak for funksjonshemmede spesielt. Blant endringsforslagene fra regjeringen fant vi nå forslag om å fjerne universell utforming fra formålsbestemmelsen i grunnlånet og å endre Livsløpsboligen fra en bolig for alle til en boligkategori for eldre og funksjonshemmede. Forslaget ble enda et eksempel på at kriteriene for universell utforming blir satt under press. I høringssvaret vårt sa vi tydelig ifra om at vi ikke kan akseptere disse endringene.

Kommer seg ikke fram til helsesøsters kontor

Handikappede testet rullestolvennligheten ved Dragvoll og Gløshaugen, og resultatet var varierende.

TEKST: Lisa Botterli Flostrand | FOTO: Lisa Botterli Flostrand

Faksimile fra "Under dusken"

Tilgjengelighetsgeriljaen på Arendalsuka skapte massiv oppmerksomhet rundt den manglende tilgjengeligheten på arrangementene.

Tilgjengelighetsgerilja under Arendalsuka og Oslo kulturnatt

Begrepet og aksjonsformen Tilgjengelighetsgerilja – først brukt av NHFU under lenkeaksjonene i protest mot utilgjengelig trikker i Oslo på 90-tallet – har fått nytt liv og fikk fotfeste under Arendalsuka i 2018.

Arendalsuka sies å være Norges viktigste demokratiske møteplass, men vi har lenge reagert på den dårlige tilgjengeligheten i lokalene der arrangementene holdes. En enkel forhåndssjekk av tilgjengeligheten viste at funksjonshemmede bare hadde tilgang til under halvparten av arrangementene. Dermed var Tilgjengelighetsgeriljaen i gang – for å synliggjøre at tilgjengelighet og deltakelse er en menneskerett. Det ble mobilisert til aksjoner utenfor dårlig tilgjengelige lokaler, med synlige sperrer og mye folk. Spesielt vakte det protester da det ble oppdaget at det var nær sagt umulig å komme seg om bord i NRK-båten. Og aksjonene fikk konsekvenser. Nå har det kommet nye krav til tilgjengelighet på Arendalsuka.

Inspirert av aksjonene under Arendalsuka i 2018, inviterte NHF Oslo til tilgjengelighetsgerilja under Oslo kulturnatt 14. september samme år. Stuntet ble en stor suksess, med rekordoppmøte på 60 aksjonister og med samarbeid på tvers av organisasjoner, nye medlemmer og aksjonsrettet aktivitet. I etterkant førte aksjonen til tett samarbeid med Oslo kommune om bedre tilgjengelighet under påfølgende arrangementer.

Tilgjengelighetsgerilja har vært et viktig metodisk grep, som skaper synlighet og gir gjennomslag. Når

vi aksjonerer på denne måten, er vi tilstede der folk er – på demokratiske møteplasser og i kulturlivet. Vi er synlige i bybildet og i media og sier tydelig ifra om at deltakelse er en menneskerett. Slik bidrar vi til å endre holdninger og skape en ny, likestilt og mangfoldig offentlighet. Gjennom tilgjengelighetsgeriljaen er vi modige og legger grunnlag for morgendagens politikk.

SUKSESSOPPSKRIFT!

- Deltakelse etter hop on/hop off-prinsippet, uten påmelding, gjør det enkelt og uforpliktende å være med
- Aksjonsformen inviterer til å være rebell og gjøre opprør mot urettferdighet
- Vi vekker oppsikt og er synlige
- Når vi er mange ute samtidig, får vi medias oppmerksomhet
- Vi får sagt tydelig ifra om at problemet og ansvaret ligger hos de som diskriminerer

Universell utformingskamp landet rundt

Arbeidet for universell utforming foregår over hele landet. Regionene fungerer som kraftsentre, som knytter folk sammen, bidrar med kunnskap og motiverer til innsats. Innsatsen for universell utforming av butikker, kjøpesentre, skoler, kulturhus, biblioteker, kirker, legekontorer, helsesentre, turområder, rådhus, boligprosjekter og innen transport, er rett og slett formidabel. De kommunale rådene for funksjonshemmede er viktige påvirkningsarenaer for endringsarbeid fra dag til dag. Vi markerer oss også gjennom aksjoner og i møter med kulturarrangører, næringsliv, byggherrer og mange andre.

Tilgjengelighetsaksjon under Kongsberg Jazzfestival

For et par år siden ble Kongsberg Jazzfestival anmeldt til Likestillings- og diskrimineringsombudet av to besøkende i rullestol. De to fikk beskjed av arrangørene om å sette seg på HC-tribunen, men var svært dårlig plassert, eller forlate området. Ombudet konkluderte med at det som skjedde ikke var å anse som diskriminering, på grunn av sikkerhetshensyn. Saken ble anket, men Likestillings- og diskrimineringsnemnda kom til samme konklusjon. I 2018 dro tilgjengelighetsutvalget i Oslofjord Vest i samlet tropp på festivalen for å sjekke om forholdene var blitt bedre. HC-tribunen var denne gangen plassert midt på torget med enkel tilgang til HC-toalett, men besøkende i rullestol fikk fremdeles ikke velge hvor de ville oppholde. HC-tribunen var dessuten forbeholdt rullestolbrukere. Kongsbergjazz strøk nok en gang på oppgaven med å lage en inkluderende festival.

Faksimile fra Grensøløst 03/18

80 millioner til universell utforming i Oslo-budsjettet

Faksimile fra handikapnytt.no

I Oslo kunne Handikapforbundet mot slutten av 2018 feire et budsjettvedtak om å bevilge 80 millioner kroner til universell utforming, både på skoler og andre kommunale bygninger og anlegg. Beløpet var 50 millioner kroner høyere enn det opprinnelige forslaget fra byrådet. Suksessfaktoren for dette viktige gjennomslaget var at våre folk i Oslo var hyppig til stede der politikerne møttes, og var utholdende og terpet på budskapet om universell utforming gjennom mange år. Vi fikk gode tilbakemeldinger på innsatsen fra politikere i nøkkelposisjoner, som også bekreftet at budsjettøkningen var vår fortjeneste:

- I mange år har Handikapforbundet satt søkelyset på konkrete mangler i tilgjengeligheten, både på skolene og i kollektivtrafikken. Samtidig har organisasjonen vist seg som en god samarbeidspartner gjennom å komme med konkrete og faglig funderte forslag til løsninger. (Frode Jacobsen, leder av finanskomiteen i Oslo bystyre)
- Handikapforbundet klarer å formidle dette på en måte som gjør at folk forstår hva som er problemet. Da blir det også lettere å finne penger til løsningene. Ikke minst har organisasjonen mange flinke og engasjerte ungdommer som blir lyttet til. (Varaordfører Kamzy Gunaratnam)

Heis i Heim Rådhus

I Trøndelag har det blitt jobbet hardt for at lokaldemokratiet skal være tilgjengelig for alle. Nye Heim kommune skal bruke tidligere Hemne kommunes rådhus, men bygget manglet blant annet heis. De politiske møtene ble lenge gjennomført andre steder, men da det så ut som om kommunen kom til å flytte inn rådhuset uten heis, skapte det massive reaksjoner. Dermed fikk man presset fram et vedtak om å bygge en heis som skal stå ferdig til valget 2019.

Seier for tilgjengeligheten på Akershus slott

Faksimile fra forsvaretsforum.no og handikpanytt.no

I januar 2018 ble vi gjort kjent med at det var planlagt tilgjengelighetstiltak på Akershus slott som skulle sikre tilgang til regjeringens representasjonslokaler, slottskirken og langkjelleren med krypten. Den planlagte løsningen ville medføre at funksjonshemmede måtte gå inn en B-inngang. Dette kunne vi ikke akseptere, og vi tok kontakt med Klima- og miljøverndepartementet.

Sammen med FFO sendte vi også felles brev til Forsvarsministeren, Likestillingsministeren og Klima- og miljøvernministeren og påpekte viktigheten av at funksjonshemmede skal kunne komme inn samme inngang som alle andre på en likestilt og likeverdig

måte. Forsvarsbygg fikk beskjed om å starte prosessen på nytt og sørge for en likeverdig og felles inngang til representasjonslokalene – og en løsning som både funksjonshemmedes organisasjoner og de konservative verneorganisasjonene var fornøyd med. Etter en grundig prosess der vi hele tiden ble hørt, kom man fram til en ordning som sikrer en likestilt og likeverdig tilgang. I mars 2018 ga Riksantikvaren endelig de nødvendige dispensasjoner for de løsningene som ble foreslått. Nå gjenstår det bare at forsvarsdepartementet gir endelig godkjenning og bevilger midler til tiltakene, så det blir mulig å rulle inn til representasjonsmiddager og i slottskirken.

KAMPEN FOR EN TILGJENGELIG OG INKLUDERENDE SKOLE

Skolen er den viktigste arenaen for inkludering, og alle barn må ha mulighet til å oppleve læring, lek og fellesskap på sin lokale skole, sammen med sine jevnaldrende. Norsk lov slår fast at alle barn har rett til fullgod og tilpasset opplæring i sin nærscole. Likevel blir stadig flere barn med funksjonsnedsettelse flyttet til spesialskoler eller spesialklasser. Vår undersøkelse fra 2013 viste store tilgjengelighetsutfordringer. Nærmere 80 % av skolene hadde hindringer som trapper, terskler og tunge dører, og manglet heiser. Flere rapporter viser at spesialundervisningen mange barn henvises til, fungerer dårlig og bidrar til utenforskap, både faglig og sosialt. I arbeidet vårt for en inkluderende skole, har vi først og fremst fokus på tilgjengeligheten på skolene. Denne perioden har vi også fulgt med på det pågående arbeidet om innretningen på spesialundervisningen. I tillegg vokser det holdningsskapende arbeidet gjennom prosjektet Ambassadører i skoleverket.

Vi vil ha en skole for alle og benytter mange anledninger til å si ifra. Her fra julekampanjen 2018.

Viktig veikart for en universelt utformet skole

I regjeringens handlingsplan for universell utforming var det et uttalt mål at tilgjengeligheten på skolene skulle utbedres. For å følge opp regjeringens handlingsplan utarbeidet Barne- ungdoms- og familiedirektoratet Veikartet Universelt Utformet nærscole 2030, som viser hvordan man kan nå målene, gjennom konkrete tiltak som gjennomføres systematisk og trinnvis. I 2018 ble veikartet fulgt opp med en samfunnsøkonomisk analyse. Den viser at universell utforming av grunnskolen lønner seg.

Vi har både deltatt i veikartprosjektet og gitt innspill til den samfunnsøkonomiske analysen. Vi har vært tilstede der beslutningene fattes og vist vei til løsninger for likestil-

ling. Veikartet har blitt en viktig brekkstang for alt påvirkningsarbeidet vårt. Det kan brukes i mange sammenhenger.

Veikartet er bare en tiltaksliste, og har liten verdi hvis man ikke satser med midler for å få tiltakene gjort. Sammen med andre funksjonshemmedes organisasjoner – FFO, Hørselshemmedes Landsforbund, Norges Blindeforbund, NHFU og Unge Funksjonshemmede – samt Likestillings- og diskrimineringsombudet, har vi frontet viktigheten av at Veikartet blir satt ut i livet. Tilgjengelige skoler var blant annet med i innspillene til regjeringspartiene da den utvidete regjeringen skulle lage sin nye plattform ved årsskiftet 2018/2019, men her ble vi ikke hørt.

Et skritt videre for ambassadørene i skoleverket

Ambassadørprosjektet vårt, der team av funksjonshemmede møter elever og lærere på utvalgte skoler, har blitt et godt virkemiddel for holdningsskapende arbeid. Prosjektet har både fornyet seg og blitt forankret i større deler av organisasjonen.

Prosjektet ble startet i NHF Oslofjord Vest og har vært drevet der i over ti år. Nå har ambassadørvirkosomheten også blitt videreutviklet og etablert som et landsdekkende prosjekt og spredt seg til flere steder i landet. I november 2018 ble det gjennomført en landsdekkende samling for nye ambassadører utenfor Trondheim, og det er satt i gang skolebesøk i både Nord-Vest

IKKE STEM INN DE SOM STENGER ANDRE UTE

Valgkampslagordet vårt.

Skole som kampsak under valget 2019

Skole er, sammen med BPA, løftet fram som politisk kampsak i prosjektet VALG 2019. Målet for dette prosjektet er at vi skal være synlige i valgkampen som foregår i forbindelse med kommunevalget i 2019. Vi skal engasjere og samle hele organisasjonen til felles interessepolitisk innsats og sørge for at sakene våre blir satt på politikernes dagsorden. VALG 2019 har en egen prosjektgruppe, som består av tillitsvalgte og ansatte fra flere organisasjonsledd og fra ulike deler av landet.

Arbeidet startet allerede våren 2018, med å lage en oppfordring til de lokale partiene om å ta våre formuleringer om skole og BPA inn i partienes egne politiske programmer. I januar 2019 ble det gjennomført dialogmøter i Stavanger, Tromsø, Trondheim og Oslo, som samlet tillitsvalgte, ansatte og medlemmer. Her fikk man samtaler om de politiske sakene som står i fokus og hva de lokale aktivistene ønsker og trenger av verktøy for å være synlige og engasjerte foran kommunevalget. Deretter ble det laget en «verktøykasse» til valgkamparbeidet. Denne inneholder maler på brev, e-poster og leserinnlegg, argumentasjonslister om skole og BPA, et oppskriftshefte for valgkamparbeid og oversikt over viktige datoer med mer.

I juni 2019, i tiden for Handikapforbundets landsmøte, vil valgkamparbeidet ta fart for fullt, og vi satser på stor aktivitet over hele landet.

og Sør-Vest. Ambassadørvirksomheten har også fått nytt liv gjennom et samarbeid med Funkibator og Likestillingssenteret, som har etablert et felles skolebesøksprosjekt kalt Like sko.

Viktig høring for å bevare retten til spesialundervisning

I mars 2018 kom rapporten Inkluderende fellesskap for barn og unge, utarbeidet av en ekspertgruppe for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging, og ledet av Thomas Nordahl. Rapporten konkluderte med det samme som mange rapporter har konkludert med før: Dagens spesialun-

dervisning er ekskluderende og lite målrettet. Trenger du et tilrettelagt undervisningstilbud, risikerer du å bli avspist med vaffelsteking i rom adskilt fra det øvrige elevfellesskapet, sammen med ufaglært arbeidskraft. Rapporten foreslo også en rekke tiltak for å endre dagens spesialundervisning, slik at den blir inkluderende og sikrer at elevene får faglig utbytte av undervisningen.

Rapporten inneholdt mange gode forslag. Vi ser at det er helt avgjørende å endre spesialundervisningen for å gjøre skolen inkluderende. Forslaget om å fjerne retten til spesialundervisning, kunne vi imidlertid ikke støtte. Det gagnar ikke barna som trenger spesial-

undervisning å svekke retten til et tilbud. Dette ga vi også tydelig uttrykk for i høringssvaret vårt, som bygget på og støttet opp om Handikappede Barns foreldreforenings erfaringer og konklusjoner. Høsten 2019 er det forventet å komme en stortingsmelding om undervisningstilbudet til alle elever.

Vi skal **VÆRE SYNlige**
Sammen om alle og lige tid

Vi skal **SI I FRA**
Sammen om alle og lige tid

Vi skal **VÆRE DER FOLK ER**
Sammen om alle og lige tid

Vi skal **ENDRE HOLDNINGER**
Sammen om alle og lige tid

Kort oppsummert: Flere må klage på at de får for få timer eller får avslag på søknad. Fritid og aktivitet blir ikke prioritert, og folk får ikke en gang tilstrekkelig antall timer til personlig hygiene. Altfor mange får livene sine begrenset, kommunene praktiserer ordningen svært ulikt og brukerstyringen er ikke reell. Mange ender som velferdsflyktninger, og flytter fra kommuner der de ikke får innfridd sine rettigheter til kommuner med en annen og bedre BPA-praksis. Kommunene ser i stor grad på BPA-ordningen som en tjeneste innen helsevesenet, og det er liten forståelse for at funksjonshemmede har rett til et aktivt liv på lik linje med andre borgere. Pasient- og brukerombudene melder også om et stort antall klager på BPA-vedtak – og at flere enn halvparten blir omgjort.

Rapporterer om BPA-fiasko

To nye rapporter om funksjonshemmedes egne erfaringer vitner om at retten til brukerstyrt personlig assistanse (BPA) er i ferd med å havarere.

Når Hannah Lunden skal ut med venninnene sine, må hun være hjemme klokka 21.30. For da er det slutt på assistenttimene. 17-åringen som mange husker fra TV 2-serien «Søsken», fortalte om livet sitt da BPA organisasjonen Uloba – Independent Living Norge la fram rapporten «Mitt liv – mitt ansvar» i Oslo 30. januar.

Blant dem som lyttet nøye til Hannahs beretning, var statssekretær Line Miriam Sandberg (Frp) i Helse- og omsorgsdepartementet. Politikeren fra Senja ble opprørt:

– Å! blir forbainna! sa hun til Handikapnytt.

Mamma eller hjemmesykepleien
Da hadde stadsråden hørt Hannah fortelle om hvordan for få BPA-timer legger sterke begrensninger på hvordan hun kan leve. Etter at Hannah skadet seg i en rideulykke, mente Sumnaas sykehus at hun trenger BPA 24 timer i døgnet. Fra kommunen har de fått et vedtak på 15 timer.

Om natten, for eksempel, er hun avhengig av hjemmesykepleie. Om hun må på do, risikerer hun å måtte vente så lenge at det er for sent. Eller hun må få hjelp av moren sin. Og det er ikke alltid når man snart er 18 år, forklarte hun de mange framme i Oslo Konserthus.

– Å få hjelp av hjemmesykepleien eller moren sin, blir som å velge mellom pes og kolera, sa hun med et ironisk smil.

Færre timer enn før

Hannah er ikke alene om å slite med BPA. I rapporten «Mitt liv – mitt ansvar» har Utløpsrøret 704 sjukehistorier.

GJORDE INNTRYKK: Line Miriam Sandberg har ingen problemer med å forstå Hannah Lundens ønske om å bli en av de som er med på å bygge opp et nytt Norge.

Faksimile fra Handikapnytt 01/18

– Mer statlig BPA-styring

Det er nødvendig med mer statlig styring for å sikre et likeverdig BPA-tilbud i alle kommuner, mener Tore Hagebakken (Ap). Men et forslag om at staten overtar hele ordningen, ble resolutt nedstemt i Stortinget.

Ungdom krever BPA-grep

NHFU krever at regjeringen tar grep for å gjøre brukerstyrt personlig assistanse til et frihets- og likestillingsverktøy, slik det var ment.

TILLITSVALGTE: Det nye sentralstyret i NHFU: Bakerst fra venstre: Hilde-Sofie Nilsson, Gabriel W. Hoff, Daniela G. Hermansen, Tamarin Værner, Sofie Jansen og Ida H. Dignes. Foran fra venstre: Marianne Knudsen, Nikita A. Abbas, Bjørn Ragnar Henriksen, Marte Imingen. FOTO: MARIE IVERSEN BJØRN

Helgen 12. til 14. oktober arrangerte Norges Handikapforbunds Ungdom (NHFU) landsmøte i Lillestrøm. Organisasjonen vedtok blant annet en uttalelse om brukerstyrt person-

get var fremmet av et flertall i det avtroppende sentralstyret, men med dissens.

Etter mye debatt falt forslaget. Dermed er det fortsatt slik at du bare kan være NHFUer til du er

Felles påvirkningsarbeid for et lovverk som sikrer god praksis

Vi har jobbet iherdig og systematisk for å spre kunnskap om at BPA er et likestillingsverktøy og like hardt for et nytt lovverk som sørger for bedre og lik praksis. I dette arbeidet står funksjonshemmedes organisasjoner samlet til felles påvirkningspolitisk innsats. Vi har med oss Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), Jag Assistanse, Uloba, Norsk Forbund for Utviklingshemmede, Norges Handikapforbund Ungdom og Unge Funksjonshemmede i denne kampen.

Det første, store gjennomslaget fikk vi med den nye regjeringsplattformen fra januar 2019. Et av punktene i plattformen er at BPA-ordningen skal være et likestillingsverktøy og ikke en helsetjeneste. Plattformen inneholder også løfter om at det skal lages en utredning om hvordan BPA-lovverket kan bli bedre. Sammen med de andre organisasjonene jobber vi nå for å sørge for at de politiske visjonene i Granavolden-erklæringen blir realisert. Vi jobber for å sikre et godt innhold i utredningen, og vi presser på for at arbeidet skal bli satt i gang. Det har vært omfattende kontakt med flere stortingspolitikere, og i juni setter vi temaet på Stortingets dagsorden med et BPA-seminar. *Faksimile fra Handikapnytt*

Kunnskapsheving gjennom konferanser

Landsforeningen for Ryggmargsskadde har arrangert viktige BPA-konferanser i Trondheim, Porsgrunn, Stavanger og Kristiansand med tittelen "Assistanse i hverdagen". Samtlige hadde innlegg fra vår egen forbundsleder eller generalsekretær på programmet. På tre av seminarene holdt også Geir Lippestad foredrag. Flere kommuner har også vært representert, og har fortalt om sine BPA-ordninger for BPA. Leverandørene Aleris og Optimal Assistanse har vært tilstede og tilgjengelige for deltakerne etter at det formelle programmet var avsluttet.

NHF Innlandet inviterte til en stor konferanse på Hamar med over 100 deltakere – også her med kommunale deltakere og leverandører som bidragsytere og finansieringskilder. Konferansen var spesiell, nytenkende og inspirerende av flere grunner: det var stort og samlet svært mange ulike miljøer. «For oss opplevdes det som om vi både fornyet og forankret, sto sammen, og gikk foran i likestillings- og rettighetsarbeidet,» skriver organisasjonskonsulent Jørgen Wien om arrangementet.

BPA som kampsak i VALG 2019

BPA blir også satt på politikernes dagsorden i forbindelse med kommunevalget i 2019, gjennom prosjektet VALG 2019, på samme måte som skole.

Når vi løfter sammen, får vi oppmerksomhet om sakene våre. Gjennom VALG2019 har vi satt BPA på dagsorden i flere lokalaviser.

ILLUSTRASJONSBILDE/ NMF

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) er en ordning som er ment å gi folk som har et assistansebehov de samme mulighetene til å bidra og til å delta på lik linje med alle andre.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Det er nemlig kommunene som styrer BPA-ordningen. Det betyr at BPA-tilbudet varierer fra sted til sted. Når man har en funksjonshemming, er det et stort spørsmål om hvilken kommune man bor i. Noen i forrentningen har en funksjonshemming, andre har ikke. Dette betyr at BPA er en ordning som er ment å gi folk som har et assistansebehov de samme mulighetene til å bidra og til å delta på lik linje med alle andre.

Andre mange kommuner tror at BPA er en ordning som er ment å gi folk som har et assistansebehov de samme mulighetene til å bidra og til å delta på lik linje med alle andre.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

Altere tidlig myndighetsrettet tilrettelegging, nære, problemløsende, praktiske løsninger som i seg selv kan være en utfordring for de som lever med en funksjonshemming.

(Foto: Illustrasjonsbilde/ NMF)

Stem på friedom og selvstende

Når det er kva kommune du bur i som avgjør om du får leve eit fritt og sjølvstendig liv, forstår alle at noko er riv ruskande gale. Brukarstyrt personleg assistanse (BPA) er ei ordning som er meint å gi folk som har eit assistansebehov dei same moglegheitene til å bidra og til å delta på lik linje med alle andre.

basale – dei same tenestene som heimhjelpa tilbyr. Men BPA er ikkje heimhjelp. Det er friedom til å gjøre kva ein vil i og utanfor heimen. Mange kommunar praktiserer kommunearrest. Tenk om det var du som hadde eit assistansebehov, og tenk om kommunen du bote i seg i.

Stem på frihet og selvstendighet

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) er en ordning som er ment å gi folk som har et assistansebehov de samme mulighetene til å bidra og til å delta på lik linje med alle andre. Slik det er i dag, er det store forskjeller mellom kommunene, og mange kanskje flytte for å kunne leve et selv-

Problemet er at mange av kommunene ikke forstår dette skillet. Mennesker som har et assistansebehov trenger praktisk bistand for å kunne gjøre hverdagslige ting. Kle på seg om morgenen, gå på jobb, delta i frivillighet, gå på kafé med venner. Små og store ting som utgjør selve livet. Uten BPA, eller med for få innvilgede BPA-timer, blir våre medmennesker forvist til en isolert og passiv hjemmetilværelse. Du kan bruke stemmeseddelen din 9. september til å endre dette i din kommune.

Det er nemlig kommunene som styrer BPA-ordningen. Det betyr at BPA-tilbudet varierer fra sted til sted. Når man har en

kommuner tror at BPA er en helsetjeneste. Det betyr at man bare får assistanse til det mest basale – de samme tjenestene som hjemmehjelpen tilbyr. Men BPA er ikke hjemmehjelp. Det er frihet til å gjøre hva man vil i og utenfor hjemmet. Mange kommuner praktiserer kommunearrest. Tenk om det var du som hadde et assistansebehov, og tenk om kommunen du bor i satt en rekke krav eller ikke tillater at du reiser utenfor kommunen din med assistent. Dersom du har et assistansebehov betyr det i realiteten at du aldri får forlate kommunen din. Hvordan er dette der du bor?

Vår medlemsundersøkelse om

prioritere grunnleggende behov som tannpuss og dusjing. Hele 70 % må nedprioritere sosialt liv og fritid. Det mest urovekkende er at dette gjelder for 100 % av de under 18 år. Våre ungdommer blir forvist til et liv i isolasjon og utestengelse. Det er uakseptabelt og kan ikke tolereres. Dine kommunepolitikere bestemmer – du bestemmer hvem de skal være.

Derfor er vår oppfordring klar. Bruk stemmeretten din 9. september og gi den til noen som vil styrke BPA-tilbudet der du bor. Vær med å stemme frem et samfunn som heier på frihet, selvstendighet og inkludering. Eller sagt med andre ord: Ikke stem

Stem på frihet og selvstendighet

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Når det er hvilken kommune du bor i som avgjør om du får leve et fritt og selvstendig liv, forstår alle at noe er riv ruskende galt, skriver Romsdals Budstikke.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)

JEG SKAL BESTEMME OVER MITT LIV

IKKE STEM DE SOM STENGER ANDRE UTE

Faksimiler fra Romsdals Budstikke, Agderposten, ifinnmark.no og avisa-st.no.

Viktig lokalt påvirkningsarbeid

En utredning er helt nødvendig, men vil ta tid. I mellomtiden jobber vi for å skape endringer i kommunene. Regionene har vært kraftsentre som tar tak i politikken vi vil fronte og bringer den ut i lokalsamfunnene. Både lokallag, regioner, landsforeninger og NHFU har engasjert seg i arbeidet. Flere steder har funksjonshemmedes organisasjoner etablert nye samarbeid for å nå felles mål.

BPA-fokus på politiker-møter i Nord-Norge

BPA har også stått på dagsorden i Nord-Norge, blant annet i forbindelse med møter mellom regionstyret og ansatte og politikere i Alta og Harstad. Sammen med NHFU, NFU, Prima Assistanse og FFO, delte vi våre erfaringer og fikk gode diskusjoner om BPA, med tanke på hva rettigheten innebærer og kommunenes BPA-praksis. Vi sa ifra om hva som er intensjonen med BPA, hva BPA betyr for å få leve det livet en ønsker og vi redegjorde for Norges forpliktelser i henhold til FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Endring av konsesjonsgrunnlag for BPA-ordningen i fem kommuner i Oppland

I desember 2018 oppdaget et av våre medlemmer at fem Opplands-kommuner var i ferd med å gå inn for et nytt felles konsesjonsgrunnlag for BPA-ordningen. Konsesjonsgrunnlaget ville blant annet begrenset brukerens rett til å reise ut av landet med assistent og stred åpenbart imot intensjonen med BPA-ordningen. Saken hadde ikke vært innom de kommunale rådene for funksjonshemmede.

En gruppe tillitsvalgte, med regionstyremedlem Remi Johansen i spissen, satte umiddelbart i gang en aksjon for å få stoppet dette. Regionkontoret sendte brev til kommunene og forklarte hvorfor dette var en

dårlig løsning. Saken fikk også oppmerksomhet i flere mediasaker, og i åpne allmøter. Til slutt gikk samtlige kommuner tilbake på flere av de kritikkverdige elementene i konsesjonsgrunnlaget og beklaget hvordan prosessen hadde foregått. Man fikk en akseptabel ordning og kommunene innså hvor viktig det er at slike saker går gjennom de kommunale rådene. Senere begynte andre kommuner i regionen å ta kontakt når de skulle utarbeide nye avtaler for sine BPA-ordninger. Saken viser at det nytter å si ifra, stå sammen og være synlige. Slik kan vi vise vei til gode, framtidsrettede løsninger.

Sikring av BPA-tilbudet i NHF Øst

NHF Øst har fått mange henvendelser fra enkeltpersoner og lokallag om at BPA-ordningen ikke fungerer godt nok. Mange har fått råd og veiledning, det er gitt opplæring og lokallag som jobber med BPA har fått god støtte. I Sarpsborg har vi, sammen med HBF Østfold og Uloba, jobbet for å sikre et godt BPA-tilbud i kommunen. I Fredrikstad har vi gjort det samme, med god drahjelp fra NHF Fredrikstad, som har stått i spissen for Likeverdsalliansen. Likeverdsalliansen er et uformelt samarbeid mellom HBF Østfold,

FFO, NHFU Østfold, Ryggmargs- og hydracepalusforeningen, Uloba og NHF Fredrikstad, som jobber for å påvirke politiske saker gjennom politikerkontakt og medieoppmerksomhet. Alliansen har verken et styre eller formelle møter, men klarer likevel å mobilisere stort og få mye oppmerksomhet når de trenger det. Med fakkeltog, avisartikler, medieoppslag og samarbeid på tvers sikret de blant annet politisk seier om BPA.

Omfattende politikerkontakt førte til BPA-gjennomslag i Kristiansand. Faksimiler fra Fædrelandsvennen 26/07-18 og fvn.no

Viktig BPA-seier i Kristiansand

Kristiansand er en av mange kommuner der BPA-ordningen ikke har fungert. Kommunen har vært blant landets strengeste når det gjelder timetildeling, BPA sidestilles med hjemmehjelp og kommunen er opptatt av rettferdighetsprinsippet – noe som har ført til at Jørgen på 25 får samme hjelp som Olga på 85. NHF har jobbet for en bedre lokal ordning gjennom flere år, noe som resulterte i at ordføreren bestilte en revisjonsrapport om BPA. Da rapporten ble kjent startet vi en stor utadrettet kampanje i media og på sosiale medier for å få politikerne i Agder med på at BPA skal bli et likestillingsverktøy og at timetildelingen skal økes. Vi fikk med oss folket og opposisjonen OG vi fikk gjennomslag! En måned før politikerne skulle få saken til politisk behandling, vedtok et enstemmig bystyre en bestilling til administrasjonen om å utrede hvordan man kan sikre et akseptabelt BPA-tilbud. Det ble også lagt føringer for at funksjonshemmedes organisasjoner skal inkluderes i arbeidet videre. Vedtaket ble mye bedre enn vi hadde håpet på, men ble trenert av administrasjonen, som argumenterte med at det ikke var budsjettmidler til et utvidet BPA-tilbud. Etter påtrykk fra oss, gikk imidlertid ordføreren ut og lovet å øke BPA-bevilgningene.

SUKSESSOPPSKRIFT!

- Funksjonshemmede sto fram og fortalte om en urimelig praksis i strid med intensjonen
- Vi sa tydelig ifra om at tilbudet var uakseptabelt
- Vi etablerte kontakt med betydningsfulle politikere og fikk dem med oss
- Vi mobiliserte stort og sto sammen med andre
- Vi var synlige i media og på sosiale medier
- Vi ga oss ikke, men holdt fokus og holdt ut!

VIKTIGE OPPFØLGINGSOPPGAVER PÅ HJELPEMIDDELOMRÅDET

Hjelpemidler som rullestoler, krykker, personløftere og mye mer, er en forutsetning for funksjonshemmedes mulighet til å leve selvstendig og delta på lik linje med andre i samfunnet. Norge har verdens beste hjelpemiddelsystem som sikrer hver enkelt tilgang til nødvendige hjelpemidler, uavhengig av hvor man bor og hva slags økonomi man har. De siste årene har vi sett flere angrep på den gode ordningen vi har, og kampen mot en kommunal hjelpemiddelformidling og -finansiering har preget oss i flere år.

Seier i kampen for å bevare hjelpemiddelordningen

Da regjeringen lanserte sitt forslag til statsbudsjett i oktober 2017, inneholdt det et forslag om å overføre ansvaret for og finansieringen av enkle hjelpemidler i dagliglivet og kompliserte bolighjelpemidler til kommunene. Forslaget vakte sterke reaksjoner blant funksjonshemmede og førte til massiv kamp for å bevare en god statlig hjelpemiddelordning. Saken mobiliserte vidt og bredt, både i og utenfor organisasjonen. Vi jobbet tett sammen med NHFU, FFO, Norsk Ergoterapeutforbund med flere. Kampen ble ført både via facebook-kampanjer, e-postkampanjer til og møter med sentrale politikere, og en lang rekke medieoppslag.

Det var en stor seier for oss da Stortinget i desember 2017 sa nei til regjeringens forslag og sikret fortsatt forankring av hjelpemidlene i folketrygdloven. Regjeringen måtte dermed skrinlegge sine planer. Stortinget ga dessuten føringer om å styrke kvaliteten på området, gjennom brukerplassordningen, bestillingsordningen, IKT-løsninger og bedre informasjon. Det ble også gitt føringer om at den pågående evalueringen av ortopediske hjelpemidler skulle sikre fortsatt forankring i folketrygden. Siden den tid har vi jobbet på flere områder med å følge opp Stortingsvedtaket.

Hjelpemiddelsaken er et eksempel til etterfølgelse på å jobbe samlet og offensivt, være synlige og få gjennomslag. Vi samlet oss i kampen for funksjonshemmedes rettigheter og vant.

SUKSESSOPPSKRIFT!

- Vi var tydelige, med et klart og spisset budskap, i en egentlig komplisert sak
- Vi mobiliserte og sto sammen, både på tvers av fylkes- og landsforeningsgrenser og sammen med andre organisasjoner og miljøer
- Vi brukte media og sosiale medier og var synlige, sammen, samtidig
- Vi ga oss ikke, men gjentok og gjentok budskapet, overalt og i alle kanaler

«En justering», sier regjeringen. Men:

Frykt for hjelpemiddelrasering

Hvert tredje hjelpemiddel som formidles gjennom hjelpemiddelsentralene i dag, kan havne på kommunale hender. Statsråd Anniken Hauglie (H) kaller det «en justering».

■ TEKST IVAR KVISTUM

I statsbudsjettet for 2018, som regjeringen la fram 12. oktober, går det fram at Arbeids- og sosialdepartementet vil gi kommunene et totalansvar for formidling av såkalt «enkle og høyfrekvente» hjelpemidler. Disse skal være betalt av kommunen din over ordinære budsjetter, og ikke lenger være noe du har rett til gjennom folketrygden.

Videre vil regjeringen at kommunene og husbanken «bør få et mer helhetlig

«ENKLE OG HØYFREKVENTE»

Regjeringen bruker begrepet «enkle og høyfrekvente» om hjelpemidler som de ønsker å ta ut av folketrygden og totalt overlate kommunene. Det finnes ingen eksakt definisjon av hvilke hjelpe-

HVORFOR, ERNA?

#NOKERNOK

Regjeringen vil gi kommunene mer hjelpemiddelansvar. Hvorfor bruke tid og ressurser på å ødelegge noe som fungerer?

Riktige hjelpemidler er en forutsetning for å kunne føre helt normale, aktive og sosiale liv. Regjeringen vil i sitt forslag til statsbudsjett gi kommunene finansieringsansvar og flere oppgaver på hjelpemiddelområdet. Ved å flytte ansvaret for hjelpemidler som rullatorer og trappeheiser fra stat til kommune kan fremtiden til unge funksjonshemmede bli kommuneøkonomiens offer. Det er å snik-amputere nasjonens rygggrad.

Det sies at Norge har verdens beste hjelpemiddelordning. Vi har gode hjelpemiddelsentraler og hjelpemidlene blir finansiert via den statlige folketrygden. Alle skal få deket sine behov, uavhengig av

Det hjelper ikke å ha rett, hvis hverdagen blir en kamp for å få rett!

Vi har fagfolk i ryggen når vi sier at dette kan føre til at mange får større hjelpebehov og blir mer isolert. En høringsrunde før sommeren viste dessuten at de fleste kommuner faktisk ikke ønsker dette. Av alle kommunene i Nord- og Sør-Trøndelag som ga høringsvar, mente bare en kommune at det kan være positive effekter med en delvis overføring til kommunene innen hjelpemiddelforvaltningen.

Å flytte hjelpemiddelansvaret kan fort bli en tapssituasjon for kommunene.

Hjelpemiddelformidlingen er ikke problemfri. Både søknads- og formidlingsprosessen kan være langdryg og kronglete. Vårt råd er: Sett heller i gang med forenklinger og effektivisering! Det kan gjøres uten å rasere det som fungerer.

Vi har ikke velferdsstaten fordi vi er rike, vi er rike fordi vi har velferdsstaten. Og selve ryggraden i den er Folketrygden.

Hva blir det neste? Rullestolene? Mappapermen? Pensjonen? Sykepengene?

Nok er nok! Ikke tull med Folketrygden.

KIRSTI STENERSEN

Regionleder Norges Handikapforbund (NHF)

LAURENCE BERGER

#Nok er nok – ikke ta hjelpemidlene våre ut av folketrygden

Frykter svekket tilbud for funksjonshemmede

Med kommunal styring er husholdningsforbundet redd de ikke får det de har behov for, men det kommunen har råd til.

Må skrinlegge hjelpemidelforslaget

Regjeringen vil ikke høringsrunden for kommuner som å overføre mer ansvar til kommunene enn det som er i tråd med folketrygden.

KrF sikrar fleirtal for å vidareføre hjelpemiddelordninga

Stortingssjefen er i ferd med å vende tarmen ned for forslaget fra regjeringen om å overføre deler av hjelpemiddelordningen til kommunene.

Ikke rør hjelpemidlene våre

■ ANSVARSOVERFØRING

Regjeringen vil overføre ansvar for hjelpemidler fra stat til kommune. Hvorfor bruke tid og ressurser på å ødelegge noe som fungerer?

«Rullestolen er bena mine» er et vanlig utsagn. Og slik er det for mange av oss. Hjelpemidlene våre er helt nødvendige for at vi kan leve våre liv – aktivt og sosialt. Regjeringen vil gi kommunene finansieringsansvar og flere oppgaver på hjelpemiddel-

området. For oss vil det bety at det blir dyrere og vanskeligere å få de hjelpemidlene vi trenger.

Det sies at Norge har verdens beste hjelpemiddelordning. Vi har gode hjelpemiddelsentraler og hjelpemidlene blir finansiert via den statlige folketrygden. Alle skal få dekket sine behov, uavhengig av hvor i landet de bor.

Norske kommuner er dyktige på mye, men de er også forskjellige. Vi kan ikke risikere at tilgangen til hjelpemidler blir

avhengig av kommunebudsjettet eller av hva slags kompetanse som finnes lokalt. Jeg har opplevd at tilpasning av et hjelpemiddel som kommunen har ansvaret for er vanskelig på grunn av mangel på kompetanse.

De siste årene har vi sett flere angrep på hjelpemiddelordningen. Noen hjelpemidler er allerede tatt ut av folketrygden, mens andre har kommunene overtatt ansvaret for. Brukerne fortviler. Mange får ikke lenger de hjelpemidlene de trenger.

Det hjelper ikke å ha rett, hvis hverdagen blir en kamp for å få rettighetene oppfylt.

Det å flytte hjelpemiddelansvaret kan fort bli en tapssituasjon også for kommunene som skal sørge for sine innbyggere. Vi har fagfolk i ryggen når vi sier at dette kan føre til at mange får større hjelpebehov og blir mer isolert. En høringsrunde før sommeren viste dessuten at de fleste kommuner faktisk ikke ønsker dette.

Hjelpemiddelordningen er ikke problemfri. Både søknads- og formidlingsprosessen kan være langdryg og kronglete. Vårt råd er: Sett heller i gang med forenklinger og effektivisering! Det kan gjøres uten å rasere det som fungerer.

PER LANGELAND

Leder av Norges Handikapforbund Nord-Jæren og styremedlem av region NHF Sørvest

ANNE MARIE AUESTAD

Nestleder av Norges Handikapforbund Nord-Jæren og region NHF Sørvest

Ortopediske hjelpemidler må fortsatt være forankret i folketrygden

I forbindelse med hjelpemiddelrapporten ble det vedtatt å evaluere ordningen med ortopediske hjelpemidler. Evalueringen er gjennomført, og vi har, med LFA og LFPS som viktige bidragsyttere, gitt innspill underveis. Her har vi bidratt med våre erfaringer om ordningen og om viktigheten av å beholde retten og finansieringen i folketrygden og ikke gi mer ansvar til helseforetakene. Vi vet ennå ikke utfallet av evalueringen.

Illustrasjon: colourbox.com

Aktivitetshjelpemidler

– Altfor lite penger til funksjonshemmedes aktivitet

Aldersgrensen på 26 år for aktivitetshjelpemidler ble opphevet fra 1. juli 2014. Dette åpnet mulighetene for å delta i fysisk aktivitet med sykkel, på ski eller i andre aktiviteter. Stortinget setter hvert år av en fast beløpsramme til ordningen. I 2018 var denne brukt opp tidlig på høsten, med full stopp i tilgangen til hjelpemidler, selv om dette er hjelpemidler man har rett til etter folketrygdloven. Siden den tid har vi sagt tydelig ifra til politikerne på Stortinget og gjennom media om at det må mer penger til for å sikre at alle har like muligheter for å være i aktivitet.

I revidert statsbudsjett for 2019 ble det bevilget 15 millioner ekstra til aktivitetshjelpemidler. Det er positivt med en slik bevilgning, men 15 millioner er på langt nær nok – midlene vil allerede være brukt opp i juni i år. Så lenge det bare innvilges begrensede beløp, begrenses også mulighetene til fysisk aktivitet.

Vi skal fortsette å si ifra om at denne politikken ikke er forenlig med målene om likestilling. Funksjonshemmede skal også kunne være på skogstur og i skiløypa. Alle skal kunne være aktive deltakere på en av de viktigste fritidsarenaene vi har.

Tomt for penger hos Nav

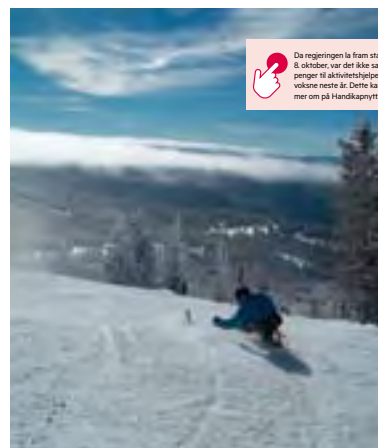
Ingen flere søknader om aktivitetshjelpemidler til voksne over 26 år blir behandlet i år. Grunnen er at Nav er tom for penger.

I slutten av august fikk både brukere, hjelpemiddelleverandører og fagmiljøer beskjed fra Nav om at det er slutt på pengene som skal gå til aktivitetshjelpemidler for voksne over 26 år.

Alle nye søknader er stilt i bero, og ingen flere vedtak blir fattet. I stedet blir folk bedt om å søke på nytt i januar.

– Jeg fikk bakoversveis da avslaget kom, sier Shaqir Rexhaj fra Oppland til Handikapnytt.

Han hadde to søknader inne: En liggesykkel og en ny og sikrere piggetralle. Begge deler er utstyr som han bruker daglig for å holde seg i form og aktivitet. Men han fikk beskjed om å søke igjen på nytt, når Nav har fått ny bevilgning.

FULL STANS: Selter du om ny stiski til vinteren nå, kan du ikke regne med å få søknaden behandlet. Årsaken er at pengene er i ferd med å bli brukt opp. FOTO: GREG HAMILTON, FLOKRI/CREATIVE COMMONS

Faksimile Handikapnytt 05/18

HARDE ANGREP MOT TRANSPORTTILBUDET

Et likeverdig og tilfredsstillende transporttilbud er helt avgjørende for funksjonshemmedes frihet og samfunnsdeltakelse. For å oppnå likestilling på transportområdet, må hele reisekjeden være universelt utformet, noe som langt fra er tilfellet i dag. Derfor er det helt nødvendig å sikre et likeverdig transporttilbud, gjennom drosjetilbud, arbeids- og utdanningsreiser, TT-ordningen og bilstøtadsordningene. Vi har jobbet med å sikre bilstøtadsordningen og et godt drosjetilbud, at det skal være mulig å reise kollektivt også med store rullestoler, reise med fly uten ledsager og med utallige lokale transportsaker – som TT, universelt utformede trikker, tog, t-bane, busser og ferger, at fritaket i bomringen ikke blir borte og et parkeringstilbud som ikke stenger funksjonshemmede ute.

Nasjonale transportforslag med fare for et svekket tilbud

I statsbudsjettet for 2019 varslet Regjeringen at hele transporttilbudet til funksjonshemmede skal utredes, med tanke på framtidige endringer. Regjeringen har også flere ganger tidligere signalisert et ønske om å legge om hele bilordningen. Vi har sett påstander om at bil ikke er å anse som et hjelpemiddel, men er allemannseie. Vi så risikoen for en mulig begrensning i drosjetilbudet i forbindelse med drosjehøringen rundt årsskiftet. Det ser også ut til å være en utbredt misforståelse at arbeidet med universell utforming av kollektivtransporten OG utviklingen av TT-tilbudet tilsier at behovet for spesialtilpassede biler er mindre enn før. Vi kjemper også mot forestillinger om at funksjonshemmede utgjør en sikkerhetsrisiko i blant annet flytrafikken. I tillegg anses det som akseptabelt at funksjonshemmede må melde fra på forhånd når vi skal ut og reise med fly og tog. Samlet sett er disse signalene alarmerende, og innebærer både et svekket tilbud og et tilbakeslag for likestilling.

Våren 2018 sendte regjeringen ut et forslag til endring av bilstøtadsordningen på høring. Forslaget gikk ut på å endre dagens låneordning til en tilskuddsordning. NHF støttet ikke forslaget. Vi mener det er høyst usikkert om tilskudd vil sikre finansieringen av bilen. Saken ligger fortsatt til behandling i departementet.

I 2018 sendte regjeringen også ut et forslag til endringer i drosjereguleringen, som etter all sannsynlighet ville ha gjort transporttilbudet til funksjonshemmede enda dårligere enn det allerede er. Det kunne vi ikke gå med på! Vi skrev et høringssvar der vi understreket betydningen av å sikre en drosjepolitikk som fører til et godt og forutsigbart drosjetilbud i hele landet. Flere

regioner fulgte opp med lokale innspill som førte til at det også var en solid andel fylkeskommuner som sa klart nei til forslaget.

Når det gjelder fly, har vi også i flere år protestert mot flyselskapenes krav til at funksjonshemmede skal stille med ledsager på flyreiser, hvis man selv ikke kan ta seg ut av flyet i forbindelse med evakuering. Denne urimeligheten fikk stor medieoppmerksomhet for noen år siden, da en rullestolbruker ble nektet å reise med et Norwegian-fly på veg til landslagssamling i landslaget for kjelkehockey. Nytt mediefokus ble skapt da en person ble nektet å reise alene fra Førde til Oslo. Reglene har vært der lenge, men flyselskapene tolker dem forskjellig, og dette flyselskapet tolket det på strengeste måte. Når vi tar opp problemet, møter vi argumenter fra flyselskapene om at de er forpliktet å følge internasjonale krav, og våre protester blir dermed ikke hørt. Vi har jobbet med denne saken gjennom Avinors flygruppe, der vi har vist til at det i forskriftene også heter at flyselskapene skal legge til rette for at personer med redusert mobilitet skal kunne reise, og at det dermed er flyselskapene som er ansvarlige for at alle passasjerene kan evakueres. Juridisk avdeling i Avinor har per i dag saken oppe til vurdering, med usikkert utfall for passasjerer med funksjonsnedsettelse. Vi ser i altfor mange sammenhenger at argumenter om sikkerhet trumfer likestilling.

I denne perioden har vi opprettet et eget samferdselsnettverk med representanter fra sentralstyret, de ulike tilgjengelighetsnettverkene i kollektivtrafikken og unge, engasjerte medlemmer. I 2019 deltar vi i utredningen samferdselsdepartementet og arbeids- og sosialdepartementet har bestilt for å kartlegge transportordningene for funksjonshemmede.

Foto: Anna-Lisbeth-Mikalsen
- Grenseløst 01/2019

LOKALE TRANSPORTSAKER – VI FØLGER MED OG PROTESTERER

Faksimiler Handikapnytt 02/18 og 06/18

Kampen om fergerabattene

2018 var preget av kampen om fergerabattene, med en ny ordning som fikk økonomiske konsekvenser for mange funksjonshemmede. I det nye riksregulativet for fergetakster» fra Statens vegvesen, som trådte i kraft 1. mars, forsvant ordningen med at biler som var finansiert med støtte fra Nav fikk 50 prosent rabatt på fergebilletter. Funksjonshemmede med trygdebil måtte dermed begynne å betale det samme for fergebillettene som alle andre bilister. Handikapforbundet skrev flere kritiske brev til Vegvesenet og departementet, der vi krevde at endringen ble reversert, men ble ikke hørt.

Tognekt på Sande stasjon

Det vakte oppmerksomhet i lokalpressen da Birgitte Holmsen fra NHF Oslofjord Vest ble nektet adgang på toget Sande stasjon 28. november 2018. Dette skjedde etter en befaring sammen med tilgjengelighetsutvalget i NHF Oslofjord vest. Da toget nærmet seg stasjonen stilte Holmsen seg lett synlig på perrongen, rett ved rullestolrampen med lysene på, på rullestolen, slik at det skulle være enkelt for føreren av toget å se at hun skulle være med toget. Men togføreren stanset toget feil på perrongen, slik at den manuelle rampen ikke kunne benyttes, og nektet deretter å flytte toget. Birgitte ble henvist til neste tog og måtte vente en halv time. Saken fanget lokalavisenes interesse og ble dekket i alle Vestfolds aviser og i Drammens tidende, noe som utløste mange reaksjoner og tilbakemeldinger om at mange andre har opplevd det samme.

Faksimile Grenseløst 01/2019

Bedre tilkomst til fly på Nordvestlandet

Ombordstigningen i fly har vært risikofylt og ubekvem mange steder, med løsninger der funksjonshemmede må bæres om bord. NHF Nordvest har gjentatte ganger henvendt seg til Avinor om den uverdige tilkomsten inn på flyene på Kristiansund Lufthavn. Anstrengelsene førte til slutt fram. Kristiansund Lufthavn anskaffet en såkalt Aviramp – en fleksibel rampeløsning som gjør det enkelt å komme med rullestol helt inn til flyet, istedenfor å bli båret. Nå er samme henvendelse sendt til Ålesund Lufthavn i håp om å få til samme løsning der.

Vellykket innsats for universell utforming av ferjene

Fergetrafikken er en viktig transportåre langt kysten av landet vårt, og flere regioner har jobbet aktivt med å kvalitetssikre universell utforming på spesielt nye ferjer som bygges og tas i bruk. NHF Nordvest har jobbet aktivt med fem nye ferjer som trafikkerer Hareid-Sulesund og Magerholm- Sykkylven.

Trøndelag har jobbet med tilgjengeligheten på de nye fergene som trafikkerer Flakk-Rørвик, med svært gode resultater. NHF fikk komme med innspill tidlig i planleggingen og ble lyttet til, noe som også var tilfellet under planleggingen av ferjene på Brekstad-Valset.

Regionkontorleder Kristian Lian mener det neppe finnes bedre ferger enn disse typene, og er stolt av at Trondheimsfjorden kanskje har verdens best tilgjengelige ferger.

Faksimile Fosna Folket

Bilfritt byliv i Oslo

I Oslo har vi de siste par årene jobbet jevnt og trutt med påvirkning i forbindelse med byrådets iverksetting av «Bilfritt byliv». Til tross for at bilfritt byliv etter sigende ikke skal gå ut over funksjonshemmedes tilgang til byen, har vi identifisert en rekke problemer som har blitt presentert for politikere og byråkrater. Et eksempel er at HC-parkeringskort i realiteten blir «inngangsbilletten» til byen for de som er avhengige av bil og som ikke kan benytte kollektivtransporten det er ingen automatikk i at man får HC-kort selv om man har en funksjonsnedsettelse. Regionen har krevd minst en dobling av antall HC-plasser i området som vil bli bilfritt, og har også jobbet iherdig for at politikerne skal finne en løsning slik at funksjonshemmede ikke stenges ute fra sentrum. Gjennom dette arbeidet har vi fått økt antallet HC-parkeringsplasser med over 40% i «Bilfritt byliv»-området, samt fått tilbake HC-plasser ved Rådhuset.

Faksimile vartoslo.no og handikapnytt.no

Umulig å komme av toget på Kolbotn

Også NHFU har opplevd og sagt tydelig ifra om diskriminerende tog – da Marianne Knudsen, Tamarin Varner og Nikita Abbas forsøkte å komme seg til Kolbotn med tog for å gå på konsert, men møtte en fullstendig utilgjengelig togperrong på Kolbotn stasjon. Marianne skrev et innlegg som vakte stor oppmerksomhet og fikk respons fra VY, der svaret går ut på å vise til at ansvaret ligger hos andre instanser og at funksjonshemmede må melde fra på forhånd når de skal reise med tog – uten signaler om å ville bidra til et togtilbud for alle og uten en eneste innrømmelse av at dagens togtilbud diskriminerer.

Faksimile handikapnytt.no

DISKRIMINERINGEN I ARBEIDSLIVET FORTSETTER

Arbeid handler om muligheten til å bruke og utvikle egne evner og kompetanse. Det handler om å oppleve at en trengs og bidrar til fellesskapet. Det handler om tilhørighet og inkludering. Og det handler om god samfunnsøkonomi, utjevning av forskjeller og inntektssikring for den enkelte. Alle skal ha lik rett og reelle muligheter til lønnet arbeid. Status på området er imidlertid forstemmende – kun 43% av alle med nedsatt funksjonsevne er i arbeid og 85 000 står ufrivillig utenfor arbeidslivet. Disse tallene har vært stabile over tiår, til tross for ulike strategier og handlingsplaner for inkludering. Politikken på dette feltet har i denne perioden vært preget av regjeringens inkluderingsdugnad og den nye IA-avtalen – begge med skuffende innhold. Dette vil få store ringvirkninger, både for funksjonshemmede og for samfunnet.

Foto: ASD

Nye nasjonale føringer uten verdi

I den nye IA-avtalen er funksjonshemmede ikke lenger omtalt – regjeringen henviser til at funksjonshemmede vil bli ivaretatt gjennom inkluderingsdugnaden. Vår oppfatning er at Inkluderingsdugnaden først og fremst er en inspirasjonskampanje rettet mot arbeidsgivere og arbeidstakere, som ikke inneholder de virkemidlene og tiltakene som trengs for å sikre at funksjonshemmede får mulighet til å delta i arbeidslivet på lik linje med andre.

Arbeid har ikke vært et av de høyest prioriterte satsningsområdene i denne landsmøteperioden, men det betyr ikke at vi har gått stille i dørene. Vi har flere ganger gitt uttalelser gjennom media og i debatter, der vi har satt funksjonshemmedes rett til arbeid i sammenheng med den store likestillingskampen vi fører.

Etterlyser økonomiske virkemidler

En pott penger for arbeidsgivers tilrettelegging. Økt støtte til høyere utdanning. Camilla Huggins Aase og NTL har konkrete forslag for å få flere personer med funksjonshemmede ut i jobb.

Faksimile Handikapnytt 01/19

Vi står sammen med arbeiderbevegelsen

Arbeid er også et tema som settes på dagsorden i forbindelse med 1. mai, der vi står sammen med arbeiderbevegelsen og deltar i 1. mai-tog flere steder i landet under paroler om arbeid for alle.

Våre tillitsvalgte i Norsk Tjenestemannslag (NTL) har frontet vår politikk i mange sammenhenger. I 2018 satte vi tydelig preg på NTLs landsmøte. Vi fikk rettett landsmøtets fokus mot funksjonshemmede og satt sakene våre på dagsorden. Våre forslag resulterte i flere gode vedtak. Landsmøtet gikk inn for at NTL skal

være en pådriver for et likestilt arbeidsliv gjennom radikal kvotering og økt ansvar for rekruttering og jobbe for universell utforming av Norge innen 2030. Ikke minst vedtok landsmøtet å støtte NHFs internasjonale arbeid med 20 000 kroner.

Senere samme år ble vår tillitsvalgte, Camilla Huggins Aase, valgt inn i NTL-ledelsen som frikjøpt tillitsvalgt, og kan fortsette å jobbe for inkludering av funksjonshemmede fra et fagforeningsståsted.

Lokalt arbeid for inkluderende arbeidsliv

Vi jobber også lokalt med å bidra til funksjonshemmedes deltakelse i arbeidslivet, både gjennom interessepolitisk påvirkningsarbeid og ved å teste ut nye måter å øke folks bevissthet på.

I forbindelse med 3. desember 2018 samarbeidet NHF Oslo og Scandic-kjeden om et prosjekt der flere av stillingene ved deres hotell på Fornebu ble besatt av medlemmer fra NHF og NHFU denne dagen. Det omfattet blant annet kommunikasjonsansvarlig, hovmester og hotelldirektør. Scandic forpliktet seg i etterkant til en ny rekrutteringspraksis: Fra 1. januar 2019 forplikter hotellkjeden seg til å kalle inn minst en funksjonshemmet kandidat til intervju dersom vedkommende opplyser om funksjonsnedsettelse i søknadsprosessen og for øvrig er kvalifisert for stillingen hun eller han søker på.

I Rogaland har NHF Sørvest bidratt til et vedtak i fylkeskommunen om både å kvotere inn funksjonshemmede i fylkeskommunale stillinger, samarbeide med funksjonshemmedes organisasjoner om inkludering og ta inn dette som en del av sitt arbeid med samfunnsansvar.

KAMPEN FOR BEDRE LEVEKÅR

En trygg og forutsigbar personlig økonomi er viktig for gode levekår og en forutsetning for samfunnsmessig likestilling. Manglende lønnsinntekt og store utgifter er hovedårsaken til at mennesker med funksjonsnedsettelse har dårligere økonomi enn gjennomsnittet.

De siste årene har Norges Handikapforbund fått mange tilbakemeldinger fra funksjonshemmede om at levekårene deres har blitt verre. Innføring av nye egenandeler og redusert verdi av velferdsordninger gjør at mange opplever at hverdagen har blitt en kamp for å få økonomien til å gå rundt. Vår egen rapport Hva koster det å være funksjonshemmet i Norge i 2017 har vært et viktig vitnesbyrd på at altfor mange funksjonshemmede har høye utgifter og krevende økonomi. Også annen dokumentasjon viser at familier med funksjonshemmet barn har lavere levekår enn andre. Nå har også NOVA presentert en rapport om funksjonshemmedes levekår, og Bufdirs levekårsstatistikk blir bedre og bedre. Likevel mangler vi et

fullstendig bilde av hvilke konsekvenser uførereformen og nye kutt har. Vi har flere ganger presset på for å kreve mer dokumentasjon. Vi vet at det finnes forskere som ønsker å belyse våre levekårsutfordringer.

Dokumentasjon er viktig – handling enda viktigere. Vi protesterer stadig på den skjevheten vi ser. Vi har deltatt i flere stortingshøringer og er blant annet part i Tryggedrøftingene. I Tryggedrøftingene har vi ikke villet undertegne protokollen fra møtene – som en klar protest mot oppgjøret og at vi ikke har reell innflytelse i forhandlingene. 6. juni deltar vi også i en stor demonstrasjon mot trygdeoppgjøret utenfor Stortinget.

Hva koster det
å være funksjonshemmet
i Norge i 2017?

Norges
Handikapforbund

NHF-rapport med stor nytteverdi

Sensommeren 2017 lanserte vi vår egen rapport om funksjonshemmedes levekår i Norge – en situasjonsbeskrivelse bygget på tre enkelthistorier. Der tidligere rapporter ofte har sett på inntektssiden, det vil si regulering av uføretrygd med mer, har vi gått inn på utgiftssiden og sett på egenandeler, merutgifter og så videre, og kort sagt svart på spørsmålet: Hva koster det å være funksjonshemmet i Norge i dag? Våre tall viser at det ikke er snakk om småsummer. Våre tre case har hatt merkostnader på henholdsvis 67 000, 91 000 og 97 000 per år, i tillegg til engangsutgifter på mellom 50.000 og 3 millioner kroner, direkte relatert til funksjonsnedsettelsene.

Vi har brukt rapporten mye i det interessepolitiske påvirkningsarbeidet, og har opplevd at flere politikere og forskere har vist stor interesse for det levekårsgapet vi viser.

Skremmende utvikling når det gjelder arbeidsavklaringspenger og uføretrygd

Fra 1. januar 2018 innførte regjeringen en avkorting av tiden man kan motta arbeidsavklaringspenger, fra fire til tre år. Endringen skjedde uten at det ble satt inn nye, effektive virkemidler for å få folk i arbeid eller å få avklart mulighetene, og mange var ikke ferdige med sine avklaringsløp før de mistet støtten. Et stort antall har endt med å måtte søke om sosialhjelp. Funksjonshemmede er blant dem som er rammet. Vi har hatt flere møter med representantene i Arbeids- og sosialkomiteen på Stortinget for å få dem til å reversere innstramningene.

Vi har også protestert mot et forslag om å innføre begrensninger i uføretrygden. Det skjedde våren 2019, etter at regjeringen hadde sendt på høring et forslag som blant annet kan innebære at uføergraden blir revurdert med det samme, hvis man prøver seg i arbeid eller deltar i frivillig aktivitet.

Vi har samarbeidet tett med flere andre organisasjoner i disse sakene. Resultatet gjenstår å se.

Viktige gjennomslag for familiers levekår

Handikappede Barns Foreldreforening har jobbet aktivt med økonomiske velferdsordninger de siste årene. Blant annet har pleiepengeordningen og oppholdsbetalingen for SFO etter fjerde klasse stått i fokus. Her har det vært drevet et godt interessepolitisk arbeid, som har gitt gjennomslag flere steder.

For mange barn med funksjonsnedsettelse, er det nødvendig å fortsette å benytte skolefritidsordningen etter fjerde klasse, men mange steder må foreldrene fortsette å betale for SFO-tilbudet. Denne praksisen er høyst urimelig, og HBF har drevet et omfattende påvirkningsarbeid i flere kommuner for å sørge for betalingsfritak. Dette engasjementet har ført til flere medieoppslag lokalt og at flere kommuner har vedtatt at funksjonshemmede barn skal fritas for betaling. Som en direkte konsekvens av HBFs arbeid på området, ble det også fremmet et representantforslag i Stortinget om en nasjonal endring av regelverket.

Forslaget ble dessverre nedstemt, men arbeidet for å endre praksis lokalt, fortsetter.

HBF har også vært en del av pleiepengeaksjonen, som har kjempet for at foreldre med alvorlig syke barn skal kunne være hjemme med barna når det er behov. Den nye pleiepengeordningen, som trådte i kraft i 2017, sa at en forelder bare kunne være hjemme med barnet i 260 dager med full inntekt, og etter dette ble stønaden redusert til 66 prosent. Kampen om pleiepengene ble først delvis vunnet, ved at loven tillot en forelder å være hjemme med barnet i fem år, med full kompensasjon. Etter beinhard mobilisering av funksjonshemmede barns foreldre på tvers av miljøer og organisasjoner, ble også denne tidsbegrensningen fjernet før jul i 2018. Og våren 2019 ble også reglene for gradering av pleiepenger, når barnet kan være delvis på skolen eller i barnehagen eller benytte andre tilsynsordninger, endret.

Faksimile handikapnytt.no og Handikapnytt 04/17

MANGFOLDIG INNSATS INNEN REHABILITERING

For mange funksjonshemmede er rehabilitering og habilitering avgjørende for å oppnå best mulig funksjon og fremme aktivitet, selvstendighet og deltakelse. Vi mener at alle som har behov for det skal få et individuelt tilpasset rehabiliterings- eller habiliteringstilbud. Rehabilitering og habilitering må sees på og planlegges som en helhetlig strategi, som favner alle livsområder. Slik er det ikke i dag. Rehabilitering- og habilitering må få høyere prioritet. Det vil kreve ekstra ressurser å bygge opp et fullverdig og godt rehabiliteringstilbud ute i kommunene. Vi har ved flere anledninger tatt opp dette med politikere både sentralt og lokalt.

Til venstre: faksimile Handikapnytt 03/18 Til høyre: Viktige samtaler om politikken på rehabiliteringsområdet på samling med landsforeningene høsten 2018.

Manglende satsing på rehabilitering- og habilitering

Da statsbudsjettet for 2017 ble lagt fram, presenterte regjeringen også en opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering for årene 2017-2019. Vår tilbakemelding til regjeringen var at forslaget ikke innebar noen reell satsning verken på tiltak eller midler til tiltakene i opptrappingsplanen. Vi etterlyste også et mer helhetlig perspektiv på habilitering og rehabilitering.

Opptrappingsplanen har så langt ikke gitt et reelt løft. Verken i statsbudsjettene for 2018 eller 2019 ble det nye øremerkede midler. Helsedirektoratets midtveisevaluering av opptrappingsplanen viser en nedgang i antall brukere av rehabilitering i kommunene, og det har blitt færre som får eller har en individuell plan.

Handikapforbundets landsforeninger yter mange viktige bidrag inn i organisasjonens arbeid på rehabiliterings feltet. Høsten 2018 ble det etablert en arbeids-

gruppe bestående av tillitsvalgte fra Landsforeningen for Polioskade (LFPS), Landsforeningen for Nakkeskade (LFN) og Landsforeningen for Kvinner med Bekkenleddsmerter (LKB). Sammen med forbundsledelsen skal det på jobbes videre med politikken på rehabiliteringsfeltet og det blir særs viktig å holde et ekstra våkent øye på Regjeringens arbeid. Frem til i dag er det ikke gitt noen signaler på hva som vil skje etter at opptrappingsplanens periode avsluttes i 2019.

Likepersonarbeidet er en viktig del av rehabiliteringsområdet. Vi har blitt varslet om endringer i tilskuddet til funksjonshemmedes organisasjoner, og her er det viktig for oss å sikre tilstrekkelig finansiering til likepersonarbeidet. Her har vi deltatt i Bufdirs arbeidsgrupper om kriterier for tilskuddene.

Det diagnoserettede arbeidet på rehabiliteringsområdet

Norges Handikapforbunds landsforeninger bidrar ikke bare i Handikapforbundets aktiviteter og politikk. Foreningene jobber også aktivt på rehabiliteringsfeltet for sine målgrupper.

I tillegg til å engasjere seg i mange av Handikapforbundets prosjekter og aktiviteter, har **AMC** deltatt på Sjeldendagene og har en representant i Senterrådet på TRS - et nasjonalt kompetansesenter for sjeldne, medfødte skjelett- og bindevevstilstander, ryggmargsbrokk og dysmeli på Sunnaas – og samarbeider tett med dem om tilbud til medlemmene. AMC jobber også for å styrke samarbeidet med organisasjonene i de nordiske landene.

L F P S

Landsforeningen for Polioskade har flere aktiviteter, blant annet opprettholder foreningen et internasjonalt samarbeid om poliomyelitt og deltok i den sammenhengen under nordisk poliokonferanse høsten 2018. Der treffer foreningen andre nordiske samarbeidspartnere og polio-overlevende, knytter gode og nye kontakter og deltar i erfaringsutveksling om polio og senskader. Det vurderes nå å kjøre felles sak mot politiske myndigheter i de enkelte nordiske land. LFP S samarbeider også med Rotary om det verdensomspennende prosjektet End polio now.

Landsforeningen for Slagrammede legger bak seg to innholdsrike år siden forrige landsmøte. Samarbeid både internt og eksternt har vært nøkkelen for foreningen, som markerte 30 årsjubileum i 2018, som landets eldste interesseforening på feltet. Jubilanten har imidlertid ikke vært redd for fornyelse, og en av suksessene i denne perioden er Slagappen, en potensielt livreddende app, som LFS har samarbeidet med to gründere om å utvikle. (Les mer under medlemstilbudet i landsforeningene) Et annet viktig og stort samarbeid som er kommet i stand er «Slagforum». Her samarbeider LFS, LHL Hjerneslag, Norsk Forening for Slagrammede og Afasiforeningen om felles mål. Slagforumet har høsten 2018 hatt møter på Stortinget nesten ukentlig med ulike partier. Enda flere blir det i løpet av første halvår i 2019.- Det har vært veldig vellykket. Sakene vi jobber for står mye sterkere når vi gjør det sammen, enn når vi kommer enn som en og en organisasjon, sier Roger Amundsen, leder i LFS. Slagforum skal levere en felles høring på «pakkeforløp fase 2».

Landsforeningen for Ryggmargsskade, LARS, har hatt stor aktivitet og mange aktiviteter i løpet av de siste to årene. Foruten å ha stått i førersetet for BPA, opplever foreningen å ha stor tillit blant i fagmiljøene og blir tatt med på råd og invitert til samarbeid. Tillitsvalgte fra LARS samarbeider med alle de tre spinalenhetene i landet og har kontakt med pasienter og pårørende.

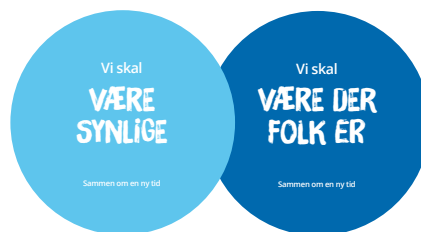
Brukermedvirkning er blant **Landsforeningen for Amputerte, LFAs** mange oppgaver, og foreningen har mange brukermedvirkere i helseforetak, hjelpemiddelsentraler, rehabiliteringssentre og ortopediske verksteder. LFA deltok også høsten 2018 i høringen om døgnbehandling for benamputasjon, nyamputerte i fritt behandlingsvalg, med et høringssvar.

Landsforeningen for Kvinner med Bekkenleddsmerter er svært aktive når det gjelder informasjonsvirksomhet om bekkenleddsmerter og behandling og har et godt likepersontilbud, samtidig som foreningen har en fagkoordinator som blant annet deltar svært aktivt i Rådet for muskel- og skjeletthelse og mot de aktuelle fagmiljøene der.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening A.L.F. jobber aktivt med å forhindre arbeidsmiljøskader og forbedre erstatningssituasjonen for dem som rammes. A.L.F. arbeider blant annet for å få til et Nasjonalt kompetansesenter for yrkesskade, med et tverrfaglig team av leger, sosionomer, yrkeshygienikere og jurister og andre aktuelle faggrupper som kan bidra til å løse den enkelte gjennom systemet så raskt og smertefritt som mulig.

HANDIKAPNYTT

– VIKTIG NYHETSKANAL OG KRITISK RØST

Vårt eget magasin, Handikapnytt, er en viktig nyhetskanal, som tar opp temaer som berører ulike sider av funksjonshemmedes liv og levekår. Vi er stolte av bladet vårt.

Flotte papirmagasiner med nyttig informasjon og grundige reportasjer, blir sendt ut i posten til medlemmer og abonnenter seks ganger i året. Nettutgaven, som blir stadig større, leverer saker som engasjerer, berører og gir kunnskap og oversikt, nesten hver eneste dag.

Handikapnytt's mandat er å bygge opp under arbeidet vårt for et samfunn for alle, der ingen utestenges eller diskrimineres. Det leses ikke bare av medlemmene, men også av fagfolk, politikere og journalister. Vi har erfart at det er et godt handikappolitisk virkemiddel. Magasinet blir ofte brukt som kilde i andre nyhetsmedier.

Vi har også opplevd at Handikapnytt har blitt sitert av stortingsrepresentanter på talerstolen i Stortinget.

Handikapnytt er et uavhengig journalistisk produkt. Du skal kunne stole på at det du leser i bladet er skrevet i samsvar med kriterier for objektiv journalistikk og følger god presseetikk. I løpet av landsmøteperioden har vi gjort dette skillet enda mer tydelig enn før. Handikapnytt er skilt ut fra NHF-administrasjonen med et eget styre, der det sitter representanter fra sentralstyret og leserne, og også eksterne representanter med journalistfaglig kompetanse.

DEL 2

Å BYGGE ET STERKT FELLESSKAP

Fellesskapet vårt er den viktigste basen for kunnskap, mot og slagkraft, som vi trenger når vi skal ruste oss til å møte utfordringene i samfunnet. I denne perioden har vi satset spesielt på å mobilisere flere, nye og yngre krefter og skape nye tanker, løsninger og metoder, samtidig som vi har etablert nye samarbeid som gjør oss sterkere.

Foto Peder Klingwall

VI FORNYER OSS OG SØRGER FOR GOD FORANKRING AV ARBEIDET VÅRT

Vi gikk inn i denne landsmøteperioden med trange økonomiske rammer og medlemsfravall, men med et landsmøte bak oss og en ny strategi som inspirerte til vekst og nye muligheter til å jobbe på tvers av gamle grenser. I tiden som har gått, har vi vist at vi evner å fornye oss, både gjennom arbeidsmetodene vi bruker og ved å legge grunnlaget for ny politikk. Vi har startet prosjektarbeid, er i gang med å fornye medlemsorganisasjonen, har etablert nye lokale kraftsentre, drevet aksjonsarbeid og ambassadørvirksomhet, blant mye annet.

Tre skritt nærmere en organisasjon for alle

Medlemmene våre er nødvendige bærebjelker for å løfte sakene våre ut i samfunnet og sikre gjennomslag. Vi er en organisasjon av og for medlemmene, og en viktig del av strategiarbeidet handler derfor å fornye og forankre organisasjonen i tråd med medlemmenes behov. Vi har hatt en negativ medlemsutvikling gjennom flere år, og i prosjektet NHF for alle! har medlemspleie og rekruttering stått i fokus. Her har vi løftet blikket framover og sett etter nye og spennende forslag til hvordan vi kan bli en organisasjon som åpner seg mot folk og samfunnet, og som involverer og inkluderer alle som ønsker å være en del av fellesskapet vårt. Prosjektet har rettet seg spesielt mot unge voksne mellom 30 og 45 år, legge til rette for en yngre profil og tenke nytt.

illustrasjon: colourbox.com

I prosjektet har det blitt gjennomført en medlemsundersøkelse og hentet inn erfaringer fra egne prosjekter og andre organisasjoner. Følgende anbefalinger ble presentert da prosjektet ble avsluttet:

1. **å styrke medlemsservicen**, særlig i forbindelse med oppfølging av nyinnmeldte medlemmer og opplæring av lokale tillitsvalgte.
2. **å modernisere medlemsfordelene**, gjerne gjennom økt fokus på attraktive kurs og arrangementer og bedre tilgang på råd og veiledning.
3. **å gjennomføre en nasjonal verveuke** som tydelig viser hvorfor det vi gjør er viktig for samfunnet.

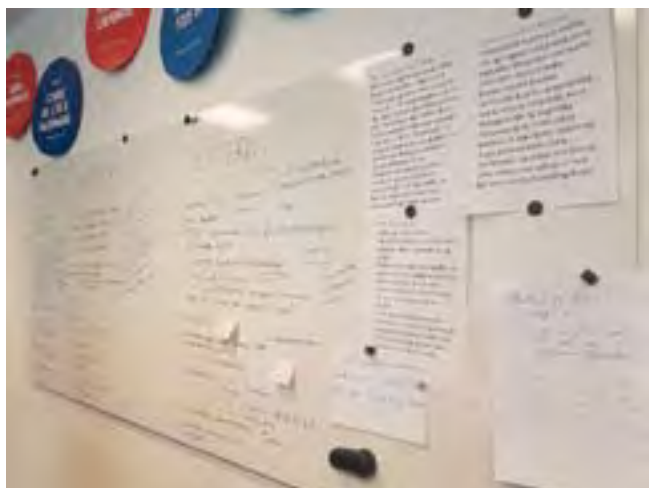
Vi er i gang med å gjennomføre flere av tiltakene.

Prosjektmetodikk i støpeskjeen

Prosjektorganisering av arbeidet, basert på landsdekkende prosjekter som involverer hele organisasjonen, er en arbeidsmetode vi har sagt at vi skal bruke mer enn før. Gjennom de fire prosjektene VALG 2019, FN-dagen, NHF for alle og Innovasjon Likeperson har det vært en viktig målsetting å jobbe systematisk med prosjektarbeid som metode. Prosjektene har vært lærende, og vi har investert i prosjektlederstøtte og kunnskapsheving om prosjektmetodikk, samtidig som vi har samlet tillitsvalgte og ansatte fra alle deler av organisasjonen og landet til felles, målrettet innsats for å løse samfunnsoppdraget vårt.

Gjennom de fire prosjektene, og også andre prosjekter som TUP, Ambassadørvirksomheten, Nesten Voksen og Arendalsuka, har vi gjort oss nyttige erfaringer som vi kan bygge på i det videre arbeidet. Vi ser at denne måten å jobbe på bidrar til eierskap, forankring og engasjement og mobiliserer til økt, felles innsats. I tiden som kommer vil vi jobbe fram gode eksempelsamlinger til hjelp for videre prosjektarbeid.

Prosjektfinansiering er også viktig i denne sammenhengen, og nødvendig med tanke på innteksttapet vi har hatt de siste årene. Vi har allerede fått finansiert flere nye prosjekter gjennom midler fra blant annet ExtraStiftelsen og Bufdir, og kommer til å jobbe målrettet videre med å søke midler fra eksterne instanser til aktivitet. Blant annet vil vi utvikle egne søknadskurs.

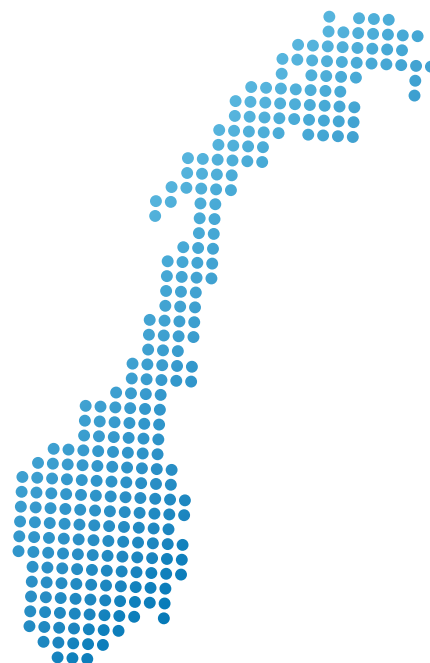
I prosjektene våre jobber vi sammen om for å få synlighet og gjennomslag. Her er prosjektlederne i: NHF for alle! - Soraya Baker, VALG2019 - Nelly Torvik, Innovasjon Likeperson - Gyda Nullmeyer og FN-dagen - Ida Freng.

Regionreformen og vår egen regionstruktur

Vi jobber aktivt og systematisk over hele landet for å påvirke befolkningen, myndighetene, politikere og tjeneste-tilbudet. Lokal forankring og god kjennskap til lokale utfordringer, er en av suksesskriteriene for at vi skal få gjennomslag for våre saker.

Regionreformen i Norge, som innebærer at 19 fylker blir til 11, har innvirkning på arbeidet vårt. Det skaper utfordringer når fylkesgrenser endres på tvers av våre regioner. Reformen har vært gjenstand for diskusjon både på lederkonferansen og i sentralstyret. Hvilken region som har ansvar for kontakt med de nye fylkeskommunene er avklart gjennom møter mellom forbundsledelsen og regionenes ledere. Spørsmålene som har blitt diskutert, er hvordan vi kan sørge for god påvirkning med den nye fylkesstrukturen. NHF Øst og NHF Oslofjord Vest blir begge en del av den nye storregionen Viken, og både NHF Sørvest og Nordvest har kobling til den nye regionen Vestland. Foreløpig har vi funnet gode løsninger lokalt, ved at Sørvest får ansvaret for Vestland og Øst får ansvar for Viken. Vi vil følge nøye med på utviklingen av regionsreformen og sørge for at vi fortsetter å være i posisjon til å få gjennomslag og betydning over hele landet.

illustrasjon: colourbox.com

Lokal fornyelse

Det foregår en stor mobilisering over hele landet til nye fellesskap som kan forandre samfunnene der folk lever og bor. Vi ser at det foregår handikappolitisk arbeid og holdningsendring over hele landet – og at vi oftere er synlige og viser større slagkraft enn før. Det skjer ikke av seg selv, men som følge av bevisst og systematisk innsats. Regionene tar grep som kraftsentre. Kraftsentre som samler medlemmer, tillitsvalgte og andre som vil være med oss i kampen, og som bidrar med kunnskap og legger til rette for aktivitet.

#sammenomennytid i Nord-Norge

I Nord-Norge samlet regionstyret medlemmer og lokallag i Tromsø til en felles Kick off kalt «Sammen om en ny tid», for å bli bedre kjent med de nye styringsdokumentene våre og kursendringen vi skulle gjennomføre. Deler av arrangementet ble samkjørt med NHFU, som var tydelige på at de ønsket dialog og samarbeid for å gjøre overgangen fra NHFU til NHF lettere og mer attraktiv – med et annet og bedre tilbud enn loddsalg, kaffe og kake. I ettertid har NHF Nord-Norge invitert til temamøter om de politiske satsningsområdene våre og om likepersonarbeidet i forbindelse med styremøtene sine. Flere av møtene har involvert politikere og byråkrati, spesielt på området BPA.

Høstkonferanse med valgkamparbeid og vervekampanje i NHF Øst

Også NHF Øst har utfordret seg selv med nye måter å jobbe på. Da den viktigste valgkamphelgen i 2017 kollidert med NHF Østs høstkonferanse, ble store deler av konferansen tilbrakt utendørs på Asker torg. Der oppsøkte de tillitsvalgte politikerne på stand, delte det viktige budskapet vårt og utfordret politikerne til handling.

På nyåret 2018 satte NHF Øst også i gang en vervekampanje for å forsøke å snu trenden med synkende medlemstall. En vervegruppe bestående av tillitsvalgte, medlemmer og ansatte valgte strategi og laget vervemateriell, som ble presentert for lokallagene på en kickoff, der man delte ideer, tanker og ønsker for hvordan jobbe for å bli flere og enda sterkere. Deretter ble kampanjen sparket i gang.

Frokostmøter, Funkfest og DIT-konferanse i Oslo

NHF Oslo var tidlig ute med å invitere til interessepolitisk påfyll gjennom folkemøter og festivaler med kulturelle innslag. Oslo FunkFest har etablert seg som en årlig happening – en festival med kulturelt, politisk og akademisk innhold for alle som måtte være interesserte i å delta, uavhengig av funksjonsnivå. En rød tråd er det å leve med nedsatt funksjonsevne, sett fra mange forskjellige perspektiver. De to siste festivalene omfatter navn som Hans Olav Lahlum og Mari Storstein. Ønsket er at festivalen skal bære mindre preg av problemorienterte debatter, og mer preg av positivt ladede kulturarrangementer og åpen dialog. Tilbakemeldingene fra publikum har vært utelukkende positive.

I år ble det også inviter til DIT-konferansen for tredje gang. DIT står for Design-Innovasjon-Teknologi, og tanken bak konferansen er at det er design, innovasjon og teknologi som er kjernen i og nøkkelen til universell utforming og lik tilgang for alle uansett funksjonsevne. Tidligere år har byutvikling med universell utforming som grunnprinsipp og inkluderende teknologi stått på agendaen. I år var temaet fremkommelighet i morgendagens transport.

Nye måter å organisere det lokale arbeidet i Agder på

NHF Agder har gått foran når det gjelder å teste ut nye arbeidsformer. Her har man engasjert ressurspersoner som ikke ønsker å delta i tradisjonelt organisasjonsarbeid og har også fått politikere med i flere sammenhenger og stått sammen om holdningsendring og politisk endring.

Slik beskriver regionkontorleder Celina Hagen tilnærmingen i Agder: «Vårt hovedfokus har vært på å åpne opp organisasjonen slik at enda flere kan finne et engasjement i NHF. Vi har prøvd å knytte til oss ressurser utenom formelle styreverv, og latt folk engasjere seg i det de har lyst til, enten det er en enkeltsak eller et arrangement. Vi prøver å fremstå som en sterk organisasjon som kjemper for likestilling, og ikke først og fremst en medlemsorganisasjon. Mindre fokus på brukermedvirkere, rådsmedlemmer og intern jobbing, og mer fokus på utadrettet, aksjonsrettet og synlig arbeid. Særlig har regionen dette fokuset, lokallagene er flinke på medlemspleie. Vi har også prøvd å gjøre tiltak der vi ikke har lokallag slik at NHF er tilstede også der, dette har vi gjort med at våre tre prosjektgrupper fokuserer på hele Agder.»

SUKSESSOPPSKRIFT!

- Korte temamøter om aktuelle tema som fenger (spesielt god tilbakemelding på møtet om mobbing)
- Lokale ressurspersoner som følger opp politikkområder de er spesielt engasjerte i.
- Lokale kraftsentre, det vil si grupper som jobber oppgavebasert og aksjonsrettet, uten formelle rammer slik et lokallag har, men som et lavterskeltilbud for å kunne engasjere seg i sakene våre. Her kjøres det en pilot i Arendal.
- Regionale prosjektgrupper knyttet til NHF viktigste politikkområder.

Utadrettet innovasjon i Sørvest

NHF Sørvest har gått inn for å følge opp kursendringen som landsmøtet i 2017 la opp til, med større vekt på utadrettet virksomhet, ungdomsarbeid og samarbeid på tvers av regionene og med andre organisasjoner. Regionen har fra før av markert seg sterkt som arrangør av Funkisdagen –et storslått arrangement der funksjonshemmede inntar det offentlige bybildet og inviterer til en hel dag fylt med konserter, appeller, stands, politikertorg, hinderløyper for rullestoler, rullestolbasket og mye mer. Funksjonshemmede er ofte usynlige i det offentlige rom. Vi hindres i å delta på mange samfunnsarenaer og må ofte nøye oss med tilskuerplass. På Funkisdagen inntar vi førersetet og skaper en mangfoldsarena der vi bruker mange ulike virkemidler til å vise at funksjonshemmede har en rettmessig plass i samfunnet og i bybildet, og vil delta og kan bidra. Slik bygger vi stolthet hos våre egne, samtidig som vi endrer publikums holdninger og tilbyr politikere viktig kunnskap.

Nå har regionen også, i samarbeid med lokallag og ikke minst Norges Handikapforbund Ungdom Sørvest arrangert eller vært involvert i planlegging og gjennomføring av skolebesøk, Storbyweekend i Stavanger, Lundheimdagen og I See Humans, sistnevnte i samarbeid med Kirkens Bymisjon i Bergen og stand på valgfesten i Bergen i august 2017, der NHF rapporten om funksjonshemmedes levekår ble delt ut til statsminister Erna Solberg, lederne for KrF, Knut Arild Hareide og SV, Audun Solbakken og stortingsrepresentant for Venstre, Terje Breivik.

Fra Funkisdagen

VI STØTTER OG STYRKER HVERANDRE, OG VI STÅR SAMMEN

Når vi jobber sammen og sammen med andre, blir vi sterkere og får til mer. Når vi ruster oss med kunnskap og gode argumenter, har vi det beste potensialet for å få gjennomslag. I denne perioden har vi, på mange ulike måter, satset på samarbeid, skolering, medlemsaktivitet og likepersonarbeid, og vi har bygget VI-kultur og fellesskap.

Vi skal
**VÆRE
SYNLIGE**

Sammen om en ny tid

Vi skal
**GÅ FORAN
I LIKESTILLINGS- OG
RETTIGHETSARBEIDET**

Sammen om en ny tid

Innovasjon likeperson – ny giv for likepersonarbeidet

Likepersonarbeidet er det viktigste tilbudet til medlemmene våre. Når vi legger til rette for gode møteplasser og fellesskap, og tilbyr kunnskap om egne muligheter, rettigheter og menneskeverd, styrker vi også folks muligheter til å delta i samfunnet. Likepersonarbeidet er dermed en uvurderlig grunnmur i arbeidet vårt for samfunnsmessig mangfold og likestilling.

I 2017 satte vi oss som mål å løfte likepersonarbeidet. I februar 2018 startet prosjekt Innovasjon likeperson, for å starte dette løftet. Prosjektgruppa som har jobbet med prosjektet fikk i oppgave å tenke nytt, oppfordre til mer likepersonarbeid på bakgrunn av livssituasjon og gjøre likepersonarbeidet kjent som et tilbud til folk, også utover egne rekker. Prosjektet har vært tett sammenvevd med søsterprosjektet NHF for alle.

Prosjektgruppa konkluderte raskt med at likepersonarbeidet vårt fungerer bra, men fant også at likepersonene savner oppfølging, tydelige forventninger og annerkjennelse. Likepersonarbeidet og likepersonene er viktige, men det er flere

utfordringer knyttet til drift, koordinering og administrasjon, som må løses. Videre har likepersonarbeidet levd som en egen, separat del av organisasjonen og bør i større grad sees i sammenheng med det som ellers foregår i organisasjonen. Bedre markedsføring av tilbudet og et velutviklet digitalt likepersontilbud, var også blant prosjektgruppas forslag. Nå er vi i gang med flere av tiltakene og øker satsingen på likepersonarbeidet.

Hjelp til selvhjelp har ført til medlemsvekst i Oslo

I denne perioden har NHF Oslo drevet prosjektet «Medlemspleie. Hjelp til selvhjelp», der man tilbyr rettighetskurs og veiledning om søknader og klageprosesser. Tilbudet har blitt svært populært blant regionens medlemmer. Muligheten for å få personlig oppfølging og hjelp i blant annet klage- og søknadsprosesser har dekket et stort behov. NHF Oslo kan glede seg over medlemsvekst de siste to årene, kanskje som et resultat av dette prosjektet. Vi kan også legge til at prosjektet har vært en inspirasjonskilde for prosjektene Innovasjon Likeperson og NHF for alle.

Ressursmaterieill laget til VALG2019.

Skolering gjennom målrettet prosjektarbeid – VALG2019 og FN-dagen

Prosjektorganisert aktivitet er allerede nevnt som en ny og viktig måte å mobilisere til felles innsats for å løse samfunnsoppdraget vårt. I prosjektene VALG2019 og FN-dagen, har skolering og mobilisering til å bli gode kampanjeaktivister med fokus på universell utforming av skolene og BPA, stått spesielt sterkt. Målet er å mobilisere til felles interessepolitisk innsats og få satt sakene våre på politikernes dagsorden i valgkampen.

Organisasjonen har vært involvert i utviklingen av en verktøykasse for arbeidet. Det har blitt gjennomført dialogmøter for aktivister i Stavanger, Tromsø, Trondheim og Oslo. Basert på innspillene fra dialogmøtene, har vi laget en VALG2019 «verktøykasse». Den inneholder blant annet maler på brev, e-poster og leserinnlegg, argumentasjonslister om skole og BPA, et oppskriftshefte for valgkamparbeid, oversikt over viktige datoer med mer. Når valgkamparbeidet tar fart for fullt, satser vi på stor og målrettet aktivitet over hele landet.

I FN-dagen-prosjektet har det, foruten å samle rørsle til en årlig, felles markering den 3. desember, vært lagt vekt på å skape bevissthet omkring funksjonshemmedes menneskerettigheter og gi inspirasjon og støtte til aksjonsarbeid. I 2018 jobbet prosjektgruppa mye med å informere om hva FN-dagen er, hvorfor den er viktig, og hvorfor vi ønsker å ta eierskap til dagen. Ressursheftet med forslag til aktiviteter og markeringer i organisasjonsleddene, var blant suksessfaktorene for en svært vellykket markering.

Fra idedugnadene i forbindelse med VALG2019

Norges
Handikapforbund

– Jeg tror nøkkelen til at NHF fikk denne prisen, er at vi lever som vi lærer, sa Sunniva Ørstavik (bakerst til høyre), i forbindelse med prisutdelingen. – Her vet alle hva vi jobber for og hvor viktig arbeidet faktisk er. Vi har tillit til hverandre og liker å jobbe sammen.

VI-kultur på jobben

- NHF kåret til frivillighetssektorens beste arbeidsplass

Vi har satt oss som mål å bygge en sterk og god kultur for å jobbe sammen i organisasjonen – en vi-kultur, der vi står sammen skulder ved skulder, snakker pent til og om hverandre og viser respekt og tillit. Dette målet har også vært en rettesnor for utviklingen av arbeidskulturen i NHF-administrasjonen. Folk skal trives på jobb i NHF og oppleve å være en del av et fellesskap der vi lever som vi lærer. Resultatet av innsatsen, så vi da Norges Handikapforbund ble kåret til «beste arbeidsplass i frivillig sektor» høsten 2018. Prisen gis ut årlig og er basert på svarene fra organisasjonenes medarbeiderundersøkelser.

LANDSFORENINGENES MEDLEMSAKTIVITETER

Landsforeningenes medlemsrettede arbeid, er i særklasse når det gjelder å gi et godt likepersontilbud. Facebookgrupper, apper og filmer om diagnoser, behandling og rehabilitering, bassengtrening, samlinger, kafetreff, turer og mye mer, er blant mange gode eksempler på hvordan landsforeningene møter medlemmenes behov. Nedenfor kan du lese om noen gode eksempler.

For **Landsforeningen for Kvinner med Bekkenleddsmerter (LKB)** har formidling gjennom film stått i fokus siden forrige landsmøte. I 2018 ferdigstilte de en informasjonsfilm om bekkenleddsmerter, som gir viktig informasjon til de som rammes av bekkenleddsmerter, deres pårørende, samt som tips og råd for helsepersonell. Filmen har foreningen samarbeidet med Forsknings- og formidlingsenheten for muskelskjeletthelse (FORMI) ved Oslo Universitetssykehus OUS, forskere fra ortopedisk klinikk OUS og Folkehelseinstituttet, om å lage.

LKB jobber også godt med det å være et sterkt fellesskap. Lokallaget i Oslo har gjennom en årrekke drevet sin svært populære bekkenyoga, som for mange blir en vei inn i organisasjonen.

- Lokale tilbud er viktige. Vi har sett at badelandsturer for hele familien, der barn får møte andre barn som har mødre i samme situasjon, er svært populære. Det er en måte å styrke og støtte hverandre på, sier nestleder Sol-Hege Nathalie Kotte.

Appen som redder liv

En egen app på telefonen som er skapt for å redde livet ditt dersom du skulle få slag og miste taleevnen. Mannen bak ideen har selv erfart hva som står på spill.

Heldigvis! Det var ikke et nytt hjerneslag. Ikke denne gangen. Det var bare armen som hadde sovnet.

Men likevel, der Karl Fredrik Nørstenæs satt hjemme i leiligheten sin på Aker Brygge i Oslo og pustet lettet ut, begynte han å tenke:

– Hva om det hadde vært et nytt slag? Da ville det vært stor sannsynlighet for at jeg ikke ville klare å snakke så jeg kunne gjort meg forstått om jeg ringte nødnummeret. Og hvordan skulle jeg fått forklart hvordan ambulansfolkene skulle ta seg inn i leiligheten min? sier han til Handikapnytt.

Det var nemlig det som hadde skjedd bare et par år tidligere, da Karl Fredrik fikk sitt første hjerneslag, 56 år gammel. Han satt som vanlig på stamkafen sin og spiste frokost, og var helt uforberedt på det som rammet ham. Heldigvis skjønte personalet at noe var galt. De tilkalte kjæresten hans som hjalp ham til lege. 30 sekunder senere ble ambulansen tilkalt. Derfra bar det rett til Ullevål sykehus.

Aktiverer mobilkameraet

Ideen som Karl Fredrik Nørstenæs fikk da han fryktet at det samme var i ferd med å skje igjen, var en app på mobilen som med ett tastetrykk ikke bare setter deg i forbindelse med en alarmsentral, men som også kan fungere om du har

LIVREDDER: Når du trykker på den røde knappen, vil personell hos Falck kunne åpne kameraet i mobilen din og vurdere tilstanden din. Dette kan være livreddende om du ikke kan snakke, mener gründerne bak nyskapingen. FOTO: NAR KVISTUM

LIVSVIKTIG SAMARBEID: Karl Fredrik (til venstre) og Kristian Fredrik Nørstenæs samarbeider med Roger Amundsen i Landsforeningen for Slagrammede om både utvikling og lansering av SlagAppen. FOTO: NAR KVISTUM

“Hva om det hadde vært et nytt slag? Da ville det vært stor sannsynlighet for at jeg ikke ville klare å snakke så jeg kunne gjort meg forstått.”

KARL FREDRIK NØRSTENÆS

lyst og drifter det foreløpig fra egen lomme. Etter hvert er vi interessert i å komme i kontakt med noen som kan bidra med støtte, for eksempel Helsedirektoratet. Men først må vi se om dette er et produkt folk ønsker, sier Kristian Fredrik Nørstenæs.

Han legger til at det også er et mål med slagappen å spre kunnskap om

hvilket livreddende potensial den har. Amundsen har sett så altfor mange ganger hvor ufattelig kritisk det er å komme tidlig til behandling når man har fått slag, og hvor vanskelig det kan være å slå alarm når man har mistet taleevnen.

– Og det skjer med 90 prosent av alle som får slag, forklarer Roger Amundsen.

Fikk rask hjelp

Mottakelsen så langt har vært svært positiv, forteller Amundsen:

– Blant annet hadde vi stand på Arendalsuka. Det gikk over all forventning. Hver dag var det 150 til 175 personer som lastet den ned. En dråpe i havet, selvfølgelig, men det er mye til å være et slikt arrangement alene. Folk sa at dette var et strålende og helt unikt produkt, sier LFS-lederen engasjert.

I midten av september hadde om lag 5000 personer lastet ned SlagAppen. Og da var lanseringen bare så vidt i gang. Selv om produktet heter SlagAppen, vil du kunne bruke den til å slå alarm uansett hva som feiler deg eller hvilken tilstand du er i.

Landsforeningen for Slagrammede har fornyet arbeidet med å ivareta medlemmene og møte folks behov for kunnskap gjennom den tidligere nevnte Slagappen. Slagappen tilbyr kunnskap om slag og hva man må gjøre i en akutt situasjon, i tillegg til at den er spesialutviklet for å hjelpe den som får hjerneslag og mister taleevnen så raskt som mulig til akutt livreddende behandling. Med denne appen har LFS bidratt til stor kunnskapsspredning om slag og tilbudet til slagrammede. *Faksimile Handikapnytt 05/18*

Landsforeningen for ryggmargsskade har hatt stor aktivitet de siste årene. Blant annet kan vi nevne tre aktivitetshelger, med BPA-seminaret «Assistanse i hverdagen» som et av flere innslag. Aktivitetshelgene handler ikke bare om fysisk aktivitet, men like mye om det sosiale og faglige. Helgene blir arrangert ulike steder i landet, for å nå så mange medlemmer som mulig. I 2019 blir antall aktivitetshelger redusert til to. BPA-seminarene fortsetter, sammen med en nystartet arrangementsserie med fagdager om helse og hjelpemidler, rettet mot funksjonshemmede, pårørende og helsepersonell. På den første fagdagen innen helse var temaet sår og fordøyelse.

På alle arrangementer hvor medlemmer i LARS blir samlet, er det stor grad av erfaringsdeling. Vi vet at dette er viktig både for nye og erfarne medlemmer. Nytt i 2018 var oppstart av prosjektet Opp av godstolen! der målet er å skape et positivt fellesskap hvor sosial og fysisk aktivitet, og det å utfordre sine egne grenser, bidrar til en positiv innstilling til livet og bedre mestringsfølelse. Erfarne ryggmargsskade er med som «makkere» og bidrar med råd og mulige løsnings-til de som trenger en liten dytt for å komme videre. For noen kan det være å tørre å ta buss, mens andre trenger tips til tilgjengelige treningssenter. LARS har

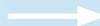

foreløpig makkere på Østlandet, i Stavanger, Bergen, Trondheim og i Bodø.

LARS har også jobbet mye med å sikre en økonomi som gjør det mulig å opprettholde stor aktivitet. Foreningen har brukt mye tid på å søke prosjektmidler, men opplever at det er vanskelig å få innvilget søknader gjennom og at avgrensede midler gjør det krevende å planlegge over tid. LARS har derfor valgt å inngå inntektsbringende samarbeidsavtaler med ulike leverandørfirma. Dette er også krevende arbeid som tar tid, men har bidratt til at LARS har frie midler til aktivitet.

HBF Camp har blitt en årlig tradisjon, som samler flere hundre deltakere – voksne og barn – til samling, med fellesskap og aktiviteter på fjellet. Arrangementet vokste fra hotellet på Skeikampen i 2017, og ble derfor flyttet til Storefjell. I 2018 ble den 13. campen arrangert, med nesten 400 deltakere.

Landsforeningen for Nakkeskadde, LFN kan skilte med både medlemsmøter, faste dager i svømmehall, fjellturer, båtturer og andre turer, medlemstreff på kafé og flere aktiviteter for barn og unge som er skadde eller pårørende.

Landsforeningen for Polioskadde, LFPS, har fokusert på å bidra med diagnoserettet informasjon til sine medlemmer. Deltagelse på nordisk polio-konferanse i mai 2018 og oppdatert kunnskap om forskning, som spres til medlemmene, er blant aktivitetene de trekker fram.

AMC-foreningen melder, som mange andre, om trang økonomi, som blant annet har ført til at de har måttet avlyse sin tradisjonelle familiesamling, men foreningen har likevel ikke ligget på latsiden. De har opprettet en blogg for å styrke unge med AMC, og har både hjemmeside, Facebook-side og en lukket Facebook-gruppe for medlemmer. En film om livet med AMC ble også lansert på nyåret 2019. Foreningen samarbeider dessuten tett med Senterrådet for sjeldne diagnoser på Sunnaas om tilbudet til medlemmene.

I **Landsforeningen for Arbeidsmiljøskadde, A.L.F.** står likepersonarbeidet sterkt i fokus, for å løse arbeidsmiljøskadde gjennom det foreningen kaller «dagens håpløse system» av helsevesen, NAV, forsikringsselskap, advokater og domstoler osv. Prosessen med diagnostisering og erstatning kan gjerne ta 5-10-15 år, og det er ikke uvanlig at folk blir skadelidende gjennom slike prosesser.

LFA har et godt etablert likepersontilbud, med likepersoner som blant annet er vakter på brukerkontorene på flere sykehus. LFA hadde også to representanter med på dialogmøte på Sunnaas sykehus oktober 2018 og deltar også på stand som likepersoner på Brukertorget Sunnaas sykehus fire ganger i året. Hovedstyret arrangerte dessuten et vellykket vårtreff for medlemmene på Pers hotell på Gol i juni 2018, og med en dagstur til Langedrag.

UNG SATSING

Vår tid er nå, men vi må sørge for god bærekraft ved å legge et godt grunnlag for framtiden. Alderssammensetningen blant medlemmene – med mange medlemmer over 70 og få mellom 25 og 45 – gjør det nødvendig å satse på foryngelse og aktualitet. Vi har lenge gjennomført vellykket talentutvikling, og nå har vi satset enda mer på å treffe unge målgrupper. Vi har gitt aktiv støtte til ungdomsorganisasjonen NHFU, og vi har gjort oss attraktive for unge voksne med et godt tilbud og en god politikk med tanke på deres livsfase og behov. I tillegg har vi gått inn for å gjøre sakene og arbeidet vårt mer attraktivt for unge. Nå ser vi at vi får stadig større oppslutning i arbeidet vårt, NHFU vokser og blomstrer og Ung Voksen-prosjektet lykkes med å skape vekst og engasjement.

Foryngelse gjennom en yngre profil

Ung satsing foregår både gjennom konkrete prosjekter og grupper og gjennom måten vi jobber på. Vi satser ungt ved å kommunisere på en mer konkret, direkte og engasjerende måte. Vi får med oss unge mennesker i rettighetskampen når vi bruker et mer levende og ungt uttrykk og jobber på nye flater og måter – i sosiale medier og gjennom aksjoner og kampanjer. Når vi holder BPA høyt, som vi vet at en-

gasjerer unge spesielt, viser vi at vi står opp for unge menneskers rett til frihet og likestilling. Når vi støtter funksjonshemmede som opplever hat og vold, gjør vi det tydelig at vi bryr oss og støtter dem i kampen mot trakassering og hatkriminalitet. Vi kan vise til utallige eksempler på at vi har fornyet oss og lagt et grunnlag for å se framover.

Talentutviklingsprogrammet TUP

I disse dager er det femte i rekken av NHFs talentutviklingsprogrammer mer enn halvveis i løpet. Intensjonen bak TUP har hele tiden vært å finne unge talenter som ønsker å jobbe for et mangfoldig og likestilt samfunn og bidra til at de får kunnskap og trygghet til å bruke engasjementet sitt videre hos oss. Da TUP 5 skulle settes i gang, var bestillingen fra sentralstyret å rette seg mot de unge voksne i NHF, i alderen 27 – 45 år, men noen yngre deltakere er også rekruttert inn. Ved oppstart var det 14 deltakere i gruppa, som nå er redusert til 12. Gruppa er godt spredt geografisk, med to landsforeninger representert og fin kjønnsbalanse.

Hvert TUP-prosjekt er toårig, med fire samlinger totalt i perioden. Identitetsbygging, NHF-organisasjonen, ideologi, oppgaver og arbeidsformer, mediehandtering, kommunikasjon og budskap, har vært blant temaene for samlingene. Mellom samlingene jobber deltakerne med egne interessedrevne prosjekter. I mars besøkte talentene sentralstyret, og imponerte med innsatsen de gjør. Gjennom sine egne prosjekter gjør TUP'erne et godt og viktig stykke arbeid. Denne mars-helgen fortalte de om arbeid innen universell utforming, kollektivtransport, skole, idrett, holdningsendring, menneskerettigheter og samarbeid med andre organisasjoner, og mye mer.

Arbeidsgruppa i Ung Voksen

Strålende start for Ung Voksen

Det nye medlemsprosjektet Ung Voksen, tidligere kalt Nesten Voksen, ble igangsatt for de mange medlemmene mellom 28-45 år som ikke er så aktive i NHF, fordi de ikke følger seg hjemme i tradisjonelle lag med høy gjennomsnittsalder. Birgitte Holmsen leder prosjektgruppa for Nesten Voksen, som har blitt en stabil og godt arbeidende arbeidsgruppe. I 2018 arrangerte NHF Nesten Voksen sin første landssamling med 40 medlemmer til stede - en suksessrik helg med fokus på tabuer, sex og hindringer – og julebord.

NHF Nesten Voksen fikk en del reaksjoner på navnet – mange funksjonshemmede opplever ikke å bli tatt på alvor som voksne og flere ga uttrykk for at navnet trigget en infantilisering man ikke ville assosieres med. Navnet ble dermed endret til Ung Voksen i mars 2019.

NHF Ung Voksen skal først og fremst være et nettverk i NHF, og ikke et eget organisasjonsledd. Nettverket er for folk som ønsker å delta og få påfyll som er relevant der de er i livet. Framover kan aktuelle tema bli høyere utdanning, arbeidsliv, personlig økonomi, sexhjelpemidler, graviditet, barn, hvordan takle en livssituasjon med ektefelle og barn, selvfølelse og selvbylde, kosthold, trening og holdninger. Ung Voksen har et sterkt innslag av sosialt felleskap og likepersonarena, med aktiviteter som kafebesøk, yoga, teaterturer, konserter, hytteturer og andre reiser, men vil også stå opp for de sakene som berører deltakerne. Blant annet er det planlagt tilgjengelighetsgeriljavisdomhet på puber og i butikker, og gruppa vil samarbeide med NHFU og NHF om saker som er viktige for prosjektets målgruppe. To landssamlinger er planlagt i år, den ene sammen med TUP og den andre som en likepersonsamling.

Faksimile
Handikapnytt
05/18

Funkisungdommen: Ingen er fri før alle er fri!

I 2018 valgte vi å gå inn med finansiell støtte til en femårsplan for vekst i NHFU, som blant annet innebar å utvide administrasjonen og legge til rette for flere og mer aktive tillitsvalgte. Denne innsatsen ser vi tydelige resultater av. NHFU bidrar og er i front i mange av Handikapforbundets saker og aksjoner, samtidig som de jobber godt med egen interessepolitikk og organisasjonsutvikling.

NHFU har jobbet aktivt med å være en synlig aktør i samfunnet og si ifra når diskriminering skjer. Ungdomsorganisasjonen jobber systematisk med å stå sammen med andre diskriminerte grupper, og blant annet gjennomført en BPA-kampanje sammen med Redd Barnas ungdomsorganisasjon Press. Samarbeidet med Skeiv Ungdom står også sentralt, spesielt i seksualitetsprosjektet, der man lærer av hverandre og står sammen om diskrimineringen vi opplever. Merkedager som 8.mars, 1.mai og 3. desember blir brukt aktivt til å sette likestillingskampen på dagsorden. NHFU har fått flere medlemmer, flere aktive og flere regionlag. - Vi er fornøyde, men hviler ikke. Vi har fortsatt mange potensielle nye medlemmer og aktivister der ute, sier Sissel Eidhammer, som er daglig leder i NHFU.

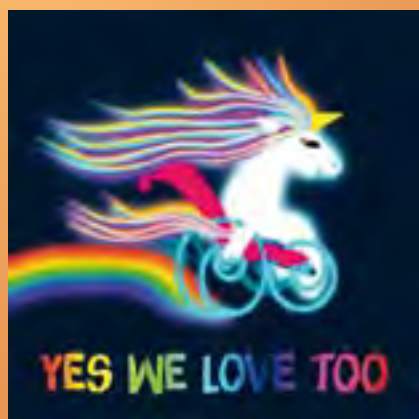
VI STÅR OPP FOR VÅRE MED- FUNKISER!

Likepersonarbeid:

Vi står opp for våre medfunkiser

Kjernen i likepersonarbeidet i NHFU er å møte andre i samme situasjon, som har opplevd noen av de samme utfordringene, sett noen nye muligheter, og kjent på noe av det samme – det betyr mye for oss alle. I 2017 startet NHFU opp sitt eget likepersonarbeid, med Henriette Andreassen som leder. Nå har NHFU fått utdannet seks likepersoner, laget en informasjonsfilm, designet nytt materiell og gjennomført flere samtalekvelder. Likepersonene er også viktige støttepersoner på NHFUs kurs og samlinger.

Seksualitets, identitets og mangfoldsutvalget:

Yes, we love too

NHFU har vist tydelig at funksionsungdom er lei av å først og fremst blir identifisert som funksjonshemmede. Funksjonshemmingen er ikke en identitet eller merkelapp. Derfor vedtok NHFU å opprette et eget utvalg med fokus på Seksualitet, identitet og mangfold (SIMU), ledet av Ingrid Thunem. Målet er å vise at funkiser er mye mer enn bare funksjonshemmede - vi er lesbiske, homofile, transkjønnede og kan tilhøre ulike etnisiteter og religioner. Menn, kvinner, late, snille, rocka, like og ulike. Gjennom SIMU-utvalget har det blitt skrevet innlegg, arrangert samlinger og satt tematikken på dagsorden.

Sadia Iqbal fikk OXLO-prisen i 2018, for sin innsats for å gjøre Oslo mer mangfoldig og inkluderende. Foto: Handikapnytt 06/18

Minoprosjektet: Ikke mitt når det er blendahvitt

I 2017/2018 gjennomførte NHFU prosjektet Ikke mitt når det er blendahvitt: Et prosjekt om å engasjere flere med minoritetsbakgrunn til organisasjonslivet, støttet av Oslo kommune. Prosjektet er basert på anerkjennelsen av at funksjonshemmede er for dårlig representert når det gjelder personer med minoritetsbakgrunn. Dette er et tap både for oss, i den forstand at vi mister viktig kunnskap og erfaringer, men også for denne delen av befolkningen som ikke får tatt en del i påvirkningsarbeidet og samholdet organisasjonslivet innebærer. Med andre ord: Vi trenger deres kunnskap, erfaringer og kompetanse. Målet for prosjektet var å rekruttere unge funksjonshemmede med minoritetsbakgrunn inn i organisasjonen. Prosjektet bidro til nye perspektiver i arbeidet om å gjøre tradisjonelle organisasjoner mer mangfoldige. Prosjektet lyktes med å bygge broer mellom majoriteter og minoriteter, bidro til å bryte tabuer og påvirket andre organisasjoner og bevegelser til å tenke minoritets- og funksjonshemmedes perspektiv når de snakker om inkludering, integrering og mangfold. Prosjektet hadde stor suksess, og i 2018 mottok Sadia Jabeen Iqbal, som var prosjektleder, OXLO-prisen, blant annet for sitt arbeid for å gjøre Oslo mer mangfoldig og inkluderende.

Prosjektet samlet en rekke viktige erfaringer: mennesker med nedsatt funksjonsevne som har en minoritetsbakgrunn mangler kunnskap om sine rettigheter, deltar mindre i fellesskap som styrker kunnskap om rettigheter og muligheter, og har mindre innflytelse på samfunnet. Dette skaper levekårsutfordringer for den enkelte og er et demokratisk problem og en stor likestillingsutfordring. Nå har vi søkt, og fått midler til, et nytt prosjekt der vi vil bidra til at funksjonshemmede med minoritetsbakgrunn får kunnskap om rettighetene sine og tilgang til trygge møteplasser, både i funksjonshemmedes organisasjoner og i

minoritetsmiljøene, som gir fellesskap og styrke. Dette går rett inn i kjernen av å skape et mer likestilt samfunn der langt flere stemmer blir hørt, inkludert, verdsatt og tatt på alvor. Sadia vil bli primus motor også i det nye mangfoldsprosjektet, denne gangen i Norges Handikapforbunds regi, og i samarbeid med NHFU.

10 BUD FOR Å VÆRE EN ORGANISASJON FOR ALLE!

#ikke mitt når det er blenda hvitt

1 Husk: Ingenting om oss, uten oss: Snakk med aktuelle personer/organisasjoner og lytt til deres råd.

2 Ved utarbeidelse av illustrasjonsbilder/ brosjyrer/nettsaker – ikke vær blendahvite.

3 Er det noe ved våre arrangementer/ væremåte som kan være ekskluderende. Eks: Mat, lokaler, tidspunkt, sted, språk, alkohol, interne holdninger.

4 Gjenspeiler våre debattmøter/ foredragsholdere/ kursarrangører et mangfold i befolkningen? #allwhitepanel

5 Vær der folk er – Eks: Bibliotek/skoler/ fritidsklubber/ bydelshus/helsestasjon.

6 Ved nyansettelser – tenk mangfold, vi skal gjenspeile befolkningen.

7 Bruk tid på nye – bli kjent med dem som personer og ikke representanter for en gruppe.

8 Være synlige: Vi må stå på stand, skrive leserinnlegg, være synlige på aktuelle arenaer.

9 Ved valg av nye styrever og utvalg prioriter mangfold, jobb aktivt med å oppfordre personer med ulike erfaringer til å stille.

10 Kall en spade en for spade – ikke bruk kronglete organisasjonsspråk.

For å skape et mangfoldig samfunn må vi begynne med oss selv.

Malawi-utveksling:

Disability Rights are human rights!

Solidaritet har ingen landegrenser. NHFU har i samarbeid med vår søsterorganisasjon FEDOMA i Malawi gjennomført utveksling med støtte fra Norec (tidligere Fredskorpset). Norec har ingen andre prosjekter hvor utvekslingen skjer mellom unge funksjonshemmede fra nord og sør, så dette utvekslingsprosjektet har vært historisk. Målet har vært å jobbe mot diskriminering av funksjonshemmede i begge landene, med fokus på en skole for alle. Vi lærer av og om hverandres rettighetskamp gjennom å bo og jobbe sammen. Nå er prosjektet satt midlertidig på vent, i forbindelse med pågående uro i FEDOMA.

Nye NHFU-lag i Innlandet og i Øst

Det å få i gang NHFU-lag flere steder i landet har vært et viktig satsningsområde i denne perioden, som vi har lyktes godt med.

I Innlandet hadde man ved starten av 2018 kontakt med tre-fire ungdommer som var aktive i ulike lokal-lag. Da organisasjonskonsulent Jørgen Wien ble ansatt, fikk han som en av sine hovedoppgaver ansvaret for å skape vekst og etablere et ungdomslag innen utgangen av 2019. Gjennom målrettet arbeid mot unge og jevnlig kontakt med og rekruttering av ungdom gjennom sosiale medier, vokste antallet ungdom som var interessert. Etter hvert ble startet opp månedlige aktiviteter for unge, som pizzakveld, bowling, fisketur osv, i tillegg til at ungdommen som var i loopen ble invitert til NHFU-arrangementer andre steder i landet, som sommerleir og Storbyweekend. Sommeren 2018 var plutselig antallet aktiv ungdom økt til 10 og 15 medlemmer, og allerede i september samme år ble NHFU Innlandet formelt stiftet, på ungdommenes eget initiativ. NHFU Innlandet har et styre på hele åtte personer, pluss et varamedlem, og var raskt i gang med å planlegge og arrangere aktiviteter for unge medlemmer i Innlandet. Tidlig i 2019 hadde vi et velfungerende og relativt stort ungdomslag med

deltakere fra både Oppland og Hedmark, som jobber aktivt med både sosiale aktiviteter og interessepolitiske saker, og tar enhver utfordring på strak arm.

Også NHF Øst har de siste to årene investert ekstra tid og ressurser i å bygge opp et regionalt ungdoms-arbeid. NHFU Øst har fått et sterkt og aktivt lokallag med et godt sosialt tilbud til sine medlemmer og et bredspektret interessepolitisk arbeid. Unge medlemmer i NHF/NHFU Øst fremmer funksjonshemmedes saker, er komfortable med å bruke media, bygger kontaktnett via sosiale medier, jobber på tvers av regionene, samarbeider med andre organisasjoner, er aktive i bistandsarbeid, har etablert utveksling med Malawi, har kort vei fra ide til handling og løfter fram vanskelige temaer som trakassering, seksualitet og identitet. Det er også løpende og godt samarbeid mellom NHFU Øst og regionstyret i NHF Øst. To av regionstyremedlemmene er medlem i NHFU Øst, og leder i NHFU Øst deltar på alle regionstyremøtene. Lokallagene er udelt positive til å løfte fram unge funksjonshemmede, og samarbeider gjerne med NHFU Øst.

VI ER EN DEL AV EN
GLOBAL BEVEGELSE!

DEL 3

DET INTERNASJONALE ARBEIDET FOR FUNKSJONSHEMMEDES MENNESKERETTIGHETER

Foto: Hilary Mainza

INTERNASJONALT

Diskriminering foregår like mye utenfor Norges grenser som her vi bor og lever. I fattige land, der ressursene er knappe og stigmaene flere, er det dessuten enda mer krevende å henge etter i velstandsutviklingen. Denne virkeligheten til tross – funksjonshemmede blir stadig glemt og utestengt fra utviklingsarbeidet. Mange av bistandsorganisasjonene vet ikke hvordan de kan inkludere. Diskriminering foregår like mye utenfor Norges grenser som her vi bor og lever. I fattige land, der ressursene er knappe og stigmaene flere, er det dessuten enda mer krevende å henge etter i velstandsutviklingen. Denne virkeligheten til tross – funksjonshemmede blir stadig glemt og utestengt fra utviklingsarbeidet. Mange av bistandsorganisasjonene vet ikke hvordan de kan inkludere. Vi er en del av en global bevegelse for funksjonshemmedes menneskerettigheter. Vi bidrar med å påvirke bistandspolitikken – både nasjonalt og internasjonalt – og vi bidrar til en samfunnsutvikling i fattige land som gjør at funksjonshemmede kan være en naturlig del av samfunnet og delta på alle livets områder. Bistandsprosjektene vi er involvert i, foregår i Palestina, Malawi, Uganda, Zambia og på Zanzibar. Vi har lenge jobbet med inkluderende utdanning, spare- og lånegrupper, lokalt basert rehabilitering og styrking av funksjonshemmedes organisasjoner lokalt. Vi bidrar til inkludering i skolen og sørger for at funksjonshemmede får et levebrød. Vi jobber for at funksjonshemmede får muligheter til å representere seg selv, gjennom dyktige organisasjoner. Nytt er også at vi jobber med katastrofebygging og inkludering i forbindelse med naturkatastrofer, krig og konflikt. I det internasjonale arbeidet samarbeider vi alltid nært med nasjonale myndigheter og funksjonshemmedes organisasjoner, for å sikre at prosjektene vi er involvert i er bærekraftige over tid. Denne måten å jobbe med inkluderende utvikling på, har vunnet solid anerkjennelse internasjonalt.

Foto: Poul Henning Nielsen

Viktige gjennomslag for inkluderende utvikling internasjonalt

Funksjonshemmedes menneskerettigheter kan bare bli innfridd globalt hvis statsmyndigheter og organisasjonene som jobber med utvikling har fokus på inkludering. I denne perioden ser vi at det internasjonale fokuset på funksjonshemmedes rettigheter har økt. Leave Noone Behind - prinsippet knyttet til FNs 17 bærekraftsmål som dreier seg om at ingen personer, grupper, regioner eller land skal bli hengende etter i utviklingen – har fått fotfeste, noe som er helt avgjørende for et felles fokus på inkludering. Vi har vært en sterk pådriver for dette, som en del av Atlas-alliansen, stiftelsen for funksjonshemmedes organisasjoners bistandsarbeid, som igjen er en

del av en internasjonal bevegelse for å oppnå global enighet og gjøre visjoner til virkelighet i de landene vi jobber i.

Et foreløpig høydepunkt var Global Disability Summit i London, i juli 2018. Denne konferansen samlet myndigheter og organisasjoner til felles innsats i bistandsarbeidet overfor funksjonshemmede. Vår egen Marianne Knudsen representerte Handikapforbundet og var den yngste delegaten til stede. Norske myndigheter signerte på slutterklæringen, med tilslutning til bedre inkludering av funksjonshemmede i alle deler av alt utviklingsarbeid og å dokumentere status gjennom datainnsamling

og statistikk. Denne erklæringen blir en viktig brekkstang videre i arbeidet vårt.

UN Flagship report fra 2018 er dessuten den første FN-rapporten noensinne som kun hadde fokus på våre målgrupper. Denne rapporten gir et tydelig bilde av funksjonshemmedes situasjon globalt, og ha blitt et referansepunkt som viser vei framover til hva som må gjøres for å nå bærekraftsmålene og for å innfri funksjonshemmedes menneskerettigheter. NHF har vært involvert i denne rapporteringen, igjennom International Disability and Development Consortium, der vi er representert.

Et stort skritt nærmere inkluderende utdanning i Zambia

Foto: Hilary Mainza

I 2011 fikk Zambia et nytt utdanningslovverk med fokus på inkludering, som erstattet loven om at barn med nedsatt funksjonsevne skulle tilbys spesialundervisning i spesialskole og/eller egne klasserom. Men som vi vet – lover endrer ikke automatisk praksis, og inkluderende utdanning var lenge kun en visjon. I 2016 tok Handikapforbundet initiativ til et samarbeid med utdanningsmyndighetene i Zambia, med et mål om å teste ut en ny og innovativ metode for å realisere visjonen om inkluderende utdanning. Vi baserte oss på erfaringene fra nettverket Enabling Education Network, som vi er en del av, og som har utviklet et eget lærerutdanningsopplegg med fokus på inkludering. Vi fikk prøvd ut metoden i seks pilotiskoler sør i Zambia, med svært gode resultater.

Metoden bygger på tanken om at skolen kan ta imot og ta vare på alle barn og kan bygge ned alle barrierer, og at alle barn har ulike behov, ikke at noen barn har spesielle behov. Vi har fokus på at ansvaret for inkludering ligger hos skolen og ikke hos barnet – vi skal med andre ord ikke fikse barnet, men endre utdanningssystemet. Lærerne får ikke en oppskrift på

hvordan ulike barn skal inkluderes i skolen, men lærer å være aktive problemløsere og reflektere over egen praksis.

En viktig suksessfaktor har vært at inkluderende undervisning og praksis er en del av opplæringen på alle nivåer, og både lærere og lærerutdanningspersonell har vært aktivt med på å prøve ut og utforme utdanningsopplegget. Et kjerneteam av kursholdere i inkluderende utdanning bidrar til å rulle ut kurset i alle skoler, noe som sikrer bærekraft og kontinuitet. Og alle lærerne på skolene får opplæring i inkludering, ikke bare noen – slik sikrer vi at alle tar ansvar. Opplæring av rektorer og skoleledelsen har også blitt vektlagt for å sikre god forankring og eierskap.

Bare på de seks pilot skolene har 322 barn med nedsatt funksjonsevne kommet seg tilbake på skolebenken. Dette er høye tall, som viser at tilnærmingen fungerer og som gir håp om at inkluderende utdanning kan bli en realitet i Zambia.